

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

ATASKAITA APIE DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS BŪKLĘ BEI DARBO ĮSTATYMŲ VYKDYMĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮMONĖSE, ĮSTAIGOSE IR ORGANIZACIJOSE 2009 METAIS

2010 m. gegužės 31 d. Nr. NSD – 5
Vilnius

I. BENDROJI DALIS

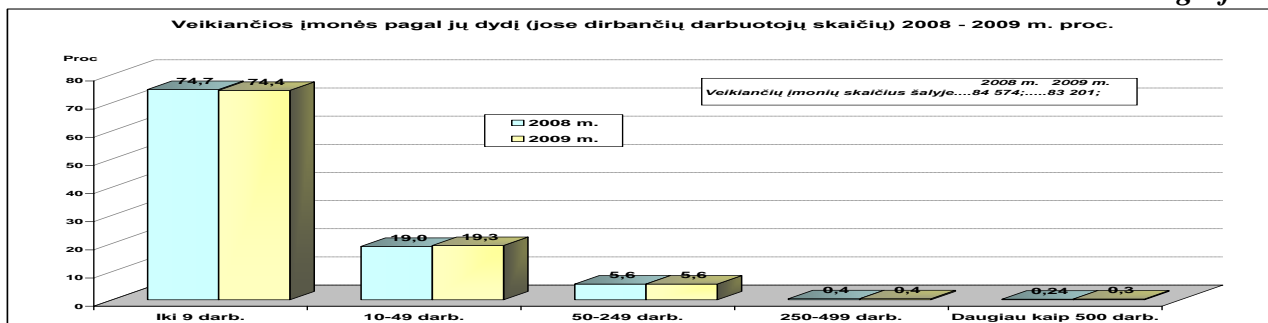
1. ŪKIO SUBJEKTAI, DIRBANTIEJI, ŠALIES DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS, DARBO ĮSTATYMŲ VYKDYMO RODIKLIAI 2009 METAIS

Statistikos departamento duomenimis 2010 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 83 201 įmonė. Tai sudarė 47,1 proc. visų įregistruotų įmonių.

Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenimis 2010 metų sausio 1 d. Ūkininkų ūkių registre įregistruoti 106 986 ūkiai, iš kurių 31 626 turintys daugiau kaip 10 ha žemės. Palyginti su 2009 metų pradžia įregistruotų ūkių sumažėjo 0,92 proc.

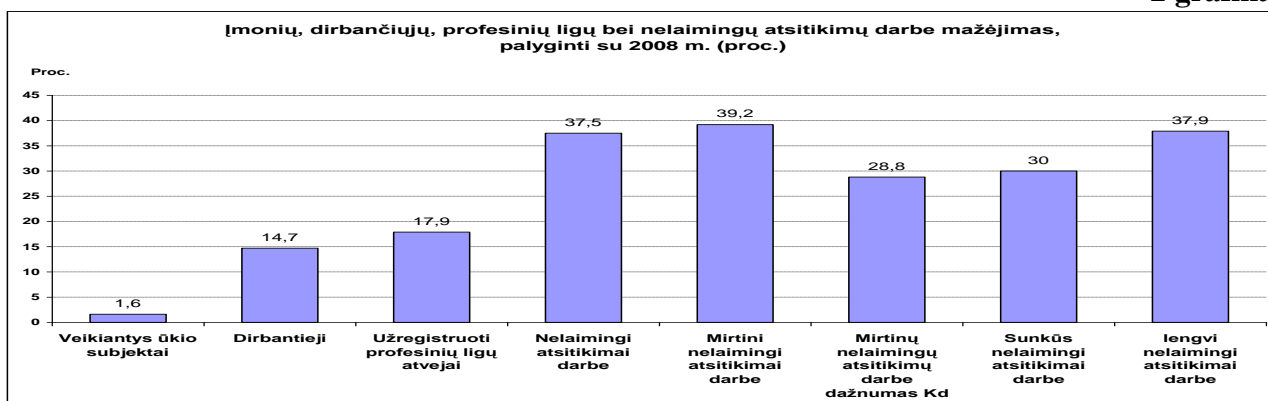
Ūkio subjektuose (toliau – įmonės) dirbo apie 1 150 000 darbuotojų. Dominuoja mažos – iki 49 darbuotojų įmonės, kurios, kaip ir 2008 metais, sudaro 93,7 proc. visų veikiančių įmonių ir jose dirba 36,5 proc. visų darbuotojų (1 grafikas).

1 grafikas

Palyginti su 2008 metais, sumažėjo (2 grafikas) veikiančių įmonių skaičius - 1,6 proc., dirbančiųjų jose – 14,7 proc., užregistruotų profesinių ligų atvejų – 17,9 proc., NA darbe – 37,5 proc., iš jų: mirtinų – 39,2 proc., sunkių – 30 proc., lengvų – 37,9 proc. Mirtinų NA darbe skaičius, tenkantis 100 tūkst. darbuotojų (toliau - dažnumas Kd) sumažėjo – 28,8 proc.

2 grafikas

II. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS BŪKLĖ

2. NELAIMINGI ATSTITIKIMAI DARBE

Europos Bendrijos 2007 – 2012 m. strategijoje pabrėžiama, kad Bendrijos šalys per tą laikotarpį turi siekti sumažinti NA darbe dažnumą Kd 25 proc.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės strategijoje numatoma pasiekti, kad mirtinų NA darbe dažnumas Kd sumažėtų nuo 8,4 - 2006 m. iki 6,3 – 2012 m., o sunkių atitinkamai nuo 17,8 iki 13,4.

Šalies duomenys rodo (*1 lentelė*), kad, palyginti su 2006 metais, bendras NA darbe skaičius sumažėjo 42 proc., lengvų – 41 proc., sunkių – 54 proc., mirtinų – 2,2 karto.

1 lentelė

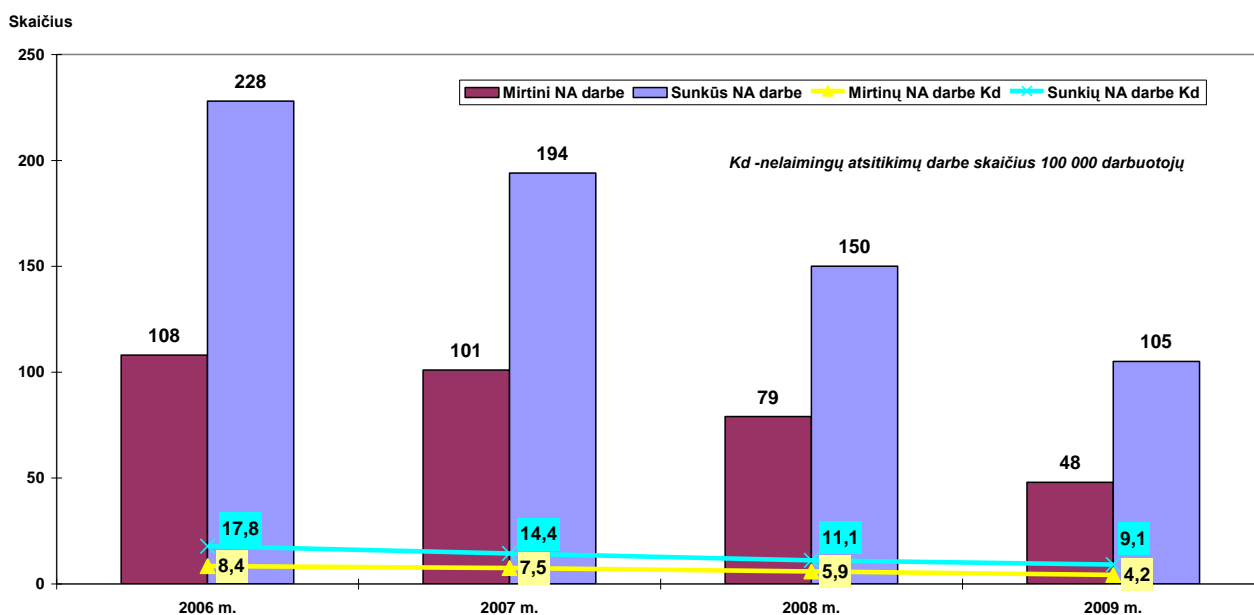
Nelaimingų atsitikimų darbe tipas	Nelaimingų atsitikimų darbe, dėl kurių surašyti N-1 formos aktai, skaičius			
	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Iš viso	3581	3679	3327	2078
Lengvi	3245	3384	3098	1925
Sunkūs	228	194	150	105
Mirtini	108	101	79	48

Būtina pažymėti, kad lengvų NA darbe dažnumo Kd mūsų Šalyje (Kd - 167,4) yra 10 – 12 kartų mažesnis, negu senosiose ES šalyse.

Sunkių ir mirtinų NA darbe duomenys (*3 grafikas*) rodo šių traumų mažėjimą.

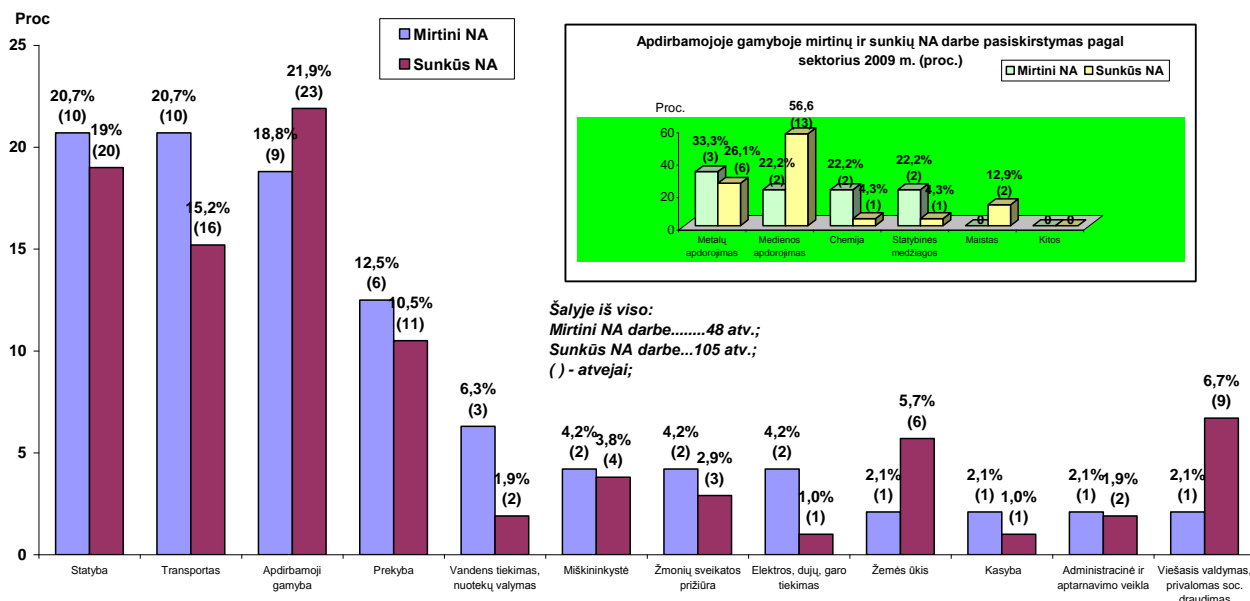
3 grafikas

Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius ir Kd kitimas 2006 - 2009 m.

Pagal įmonių ekonominę veiklą (*4 grafikas*) daugiausia mirtinų NA darbe įvyko statyboje (20,7%), transporte (20,7 %), apdirbamojoje gamyboje (18,8 %), prekyboje (12,5 %), o sunkių – apdirbamojoje gamyboje (21,9 %), statyboje (19 %), transporte (15,2 %), prekyboje (10,5 %).

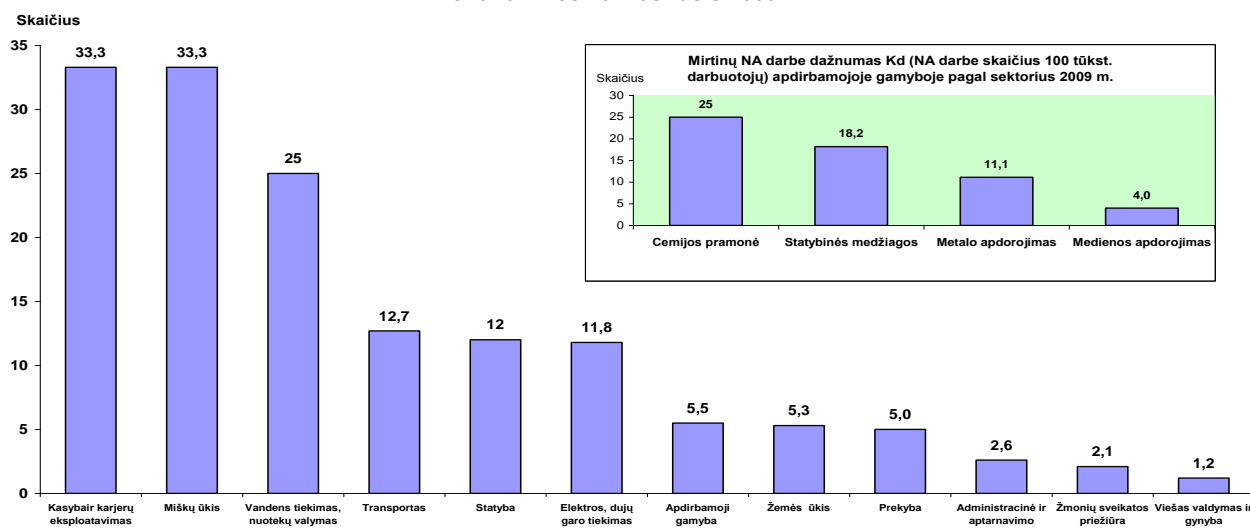
Mirtinų ir sunkių NA darbe pasiskirstymas pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2009 m. (proc.)

Apdirbamojoje gamyboje (4 grafikas) trečdalis mirtinų NA darbe įvyko metalo apdirimo, po penktadalį medienos, chemijos, statybių medžiagos pramonės sektoriuose, o sunkių NA darbe – daugiau kaip pusė chemijos pramonės, ketvirtadalis metalo apdirimo, aštuntadalį maisto pramonės sektoriuose.

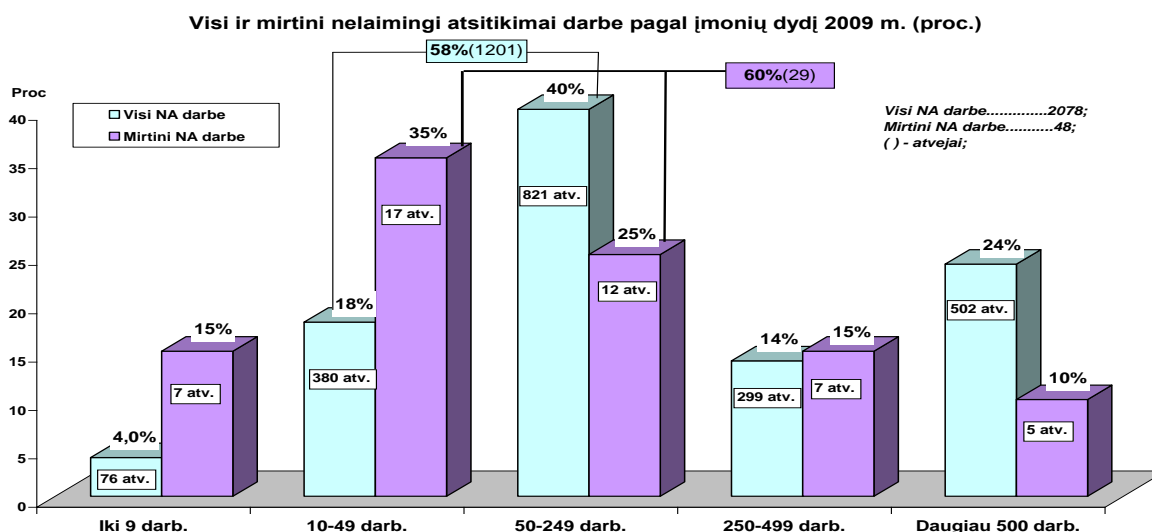
Mirtini NA darbe dažniausiai (5 grafikas) įvyko kasybos ir karjerų eksploatavimo bei miškų ūkio (po 33,3 atv.), vandens tiekimo ir nuotekų valymo (25 atv.) įmonėse, o apdirbamojoje gamyboje (5,5 atv.) – chemijos pramonėje (25 atv.), statybių medžiagų pramonėje (18,2 atv.).

Mirtinų NA darbe dažnumas Kd (NA darbe skaičius 100 tūkst. darbuotojų) pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2009 m.

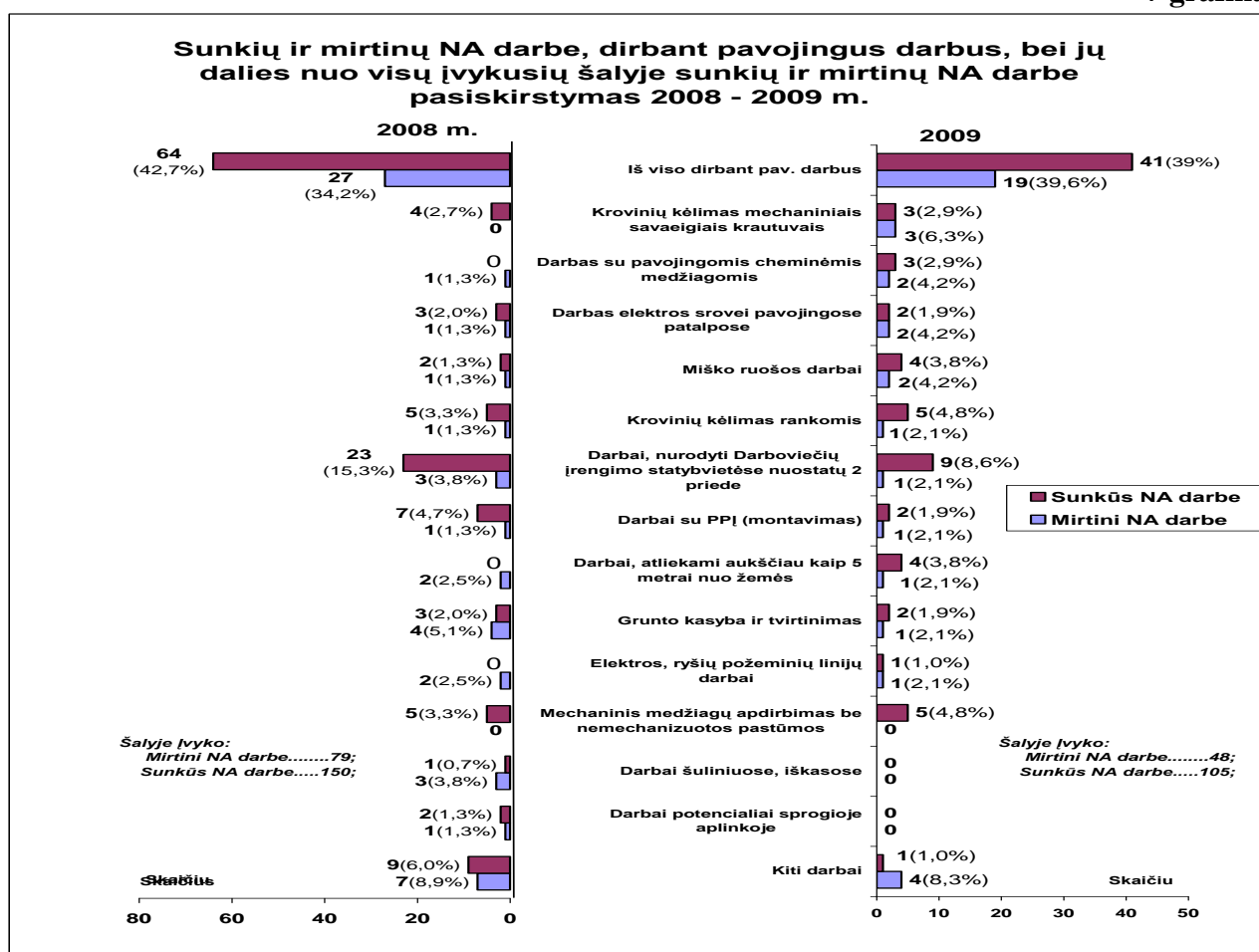
Daugiausia 58 proc. visų ir 60 proc. mirtinų NA darbe įvyksta įmonėse, kuriose dirba 10 – 249 darbuotojai (6 grafikas).

6 grafikas

Dirbant pavojingus darbus šalyje įvyko 19 mirtinų ir 64 sunkūs NA darbe. Palyginti su 2008 metais, mirtinų NA darbe skaičius sumažėjo nuo 27 iki 19, o sunkių – nuo 64 iki 41 atvejo, tačiau jie sudaro atitinkamai 39,6 ir 34,2 proc. visų šalyje įvykusių mirtinų ir sunkių NA darbe (7 grafikas).

7 grafikas

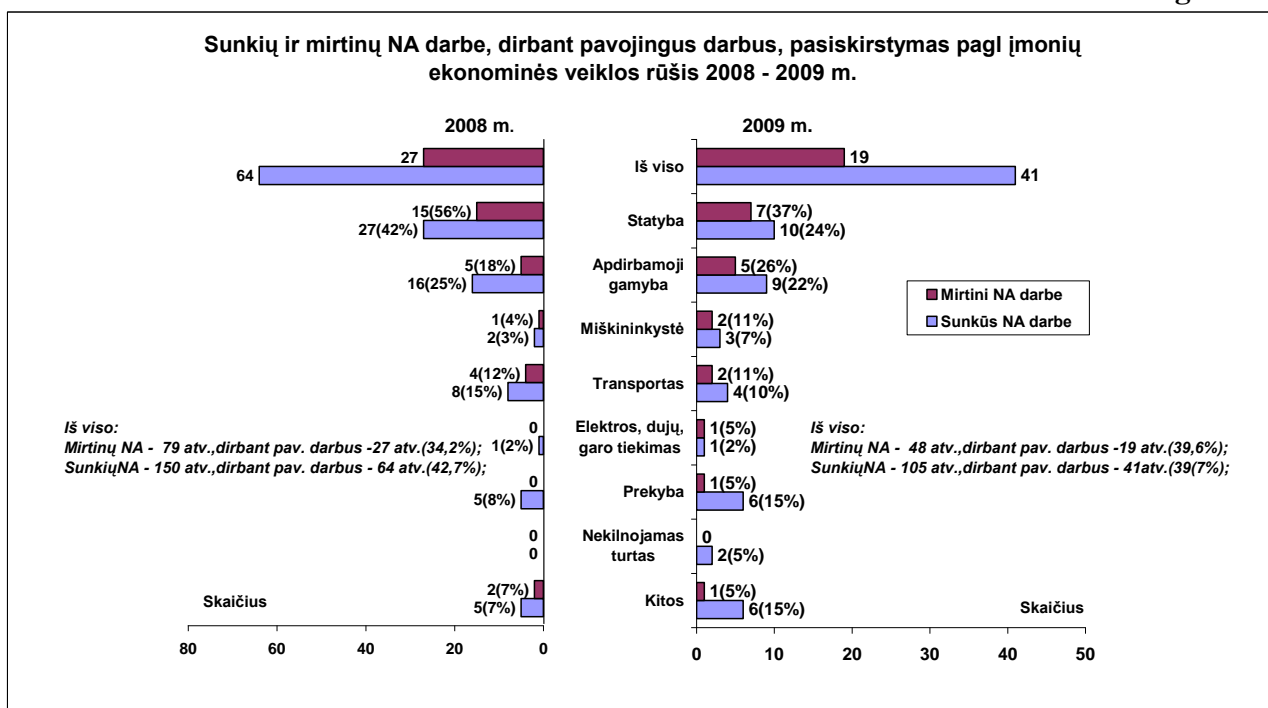
Nemažėja nelaimingų atsitikimų dirbant su elektrokrautuvais bei autokrautuvais. 2009 metais įmonėse įvyko 4 sunkūs ir 2 mirtini NA darbe (2008 m.- 3 ir 2). Dažniausiai NA darbe įvyksta, virstant, krentant (nuo rampų) krautuvais arba transportuojamiems kroviniams dėl jų

stabilumo neužtikrinimo. Nustatyta, kad krautuvus vairuoja saugos požiūriu neapmokyti darbuotojai, nes įmonėse nenumatyta krautuvo paleidimo raktelio išdavimo tvarka, kad negalėtų krautuvą vairuoti neturintys tam teisės darbuotojai.

Taip pat pavojingas darbų baras – miško ruoša. 2009 metais įvyko 4 sunkūs ir 2 mirtini NA darbe. Nelaimės įvyko, nes nebuvo įvertinta miško ruošos (medžių pjovimo) darbų rizika, nesilaikoma saugaus darbo reikalavimų - pavojingoje zonoje būna ne tik medžio pjovėjai, bet ir kiti asmenys; neparengiami pjovėjų atsitraukimo nuo virstančio medžio takai; labai retais atvejais miško pjovimo vietose būna darbų vadovai.

Beveik kas trečias mirtinas ir kas ketvirtas sunkus NA darbe įvyko statyboje, kas ketvirtas mirtinas ir kas penktas sunkus – apdirbamojoje gamyboje, kas dešimtas mirtinas ir sunkus – transporte (8 grafikas).

8 grafikas

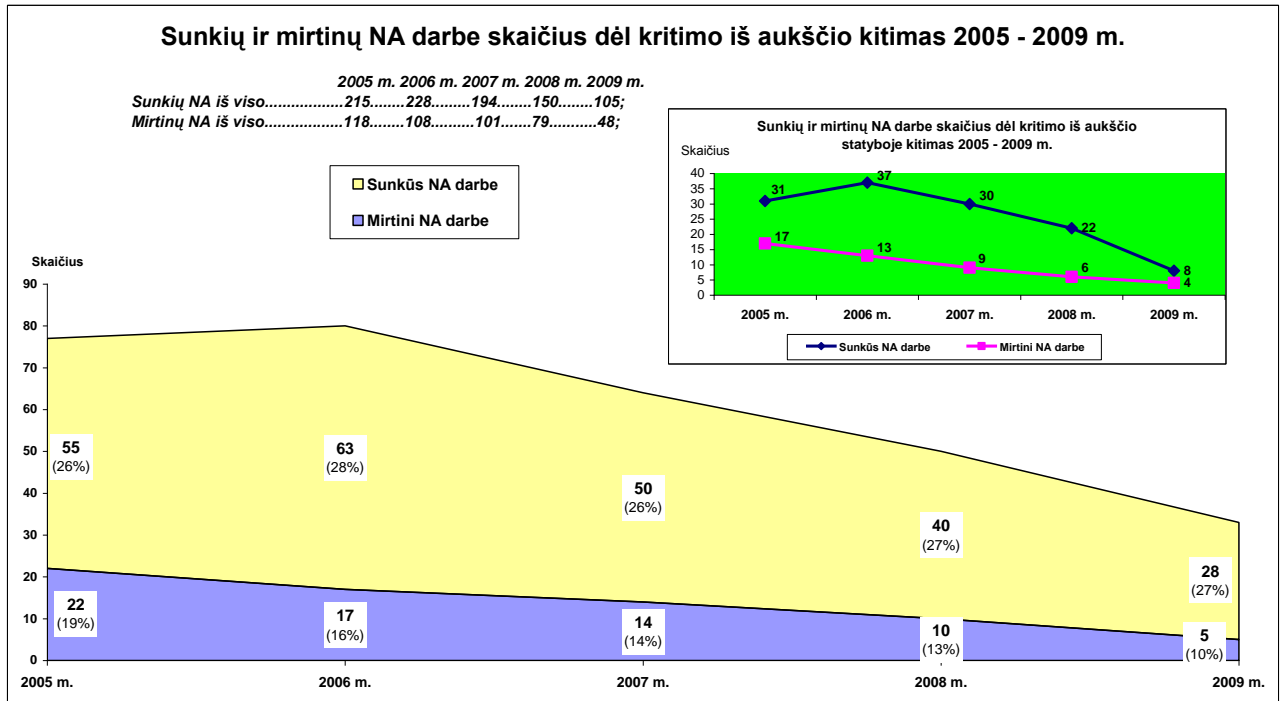
Nelaimingi atsitikimai, vykdant pavojingus darbus, įvyko dėl to, kad darbuotojai nebuvo apmokyti saugių darbo metodų, nebuvo supažindinti su darbų vykdymo (technologine) kortele arba išvis jos nebuvo, nenustatyta darbų atlikimo, jų eiliškumo tvarka, naudojamoms netinkamos arba iš vis nenaudojamos kolektyvinės apsaugos priemonės. Darbų vadovai neįvertino grėsmių ir pavojų ypač mobiliuose darbo vietose, kur darbo sąlygos keičiasi nuolat, nebuvo darbų koordinavimo tarp įvairių kartu dirbančių įmonių, todėl dėl nesuderinamų veiksmų, dėl organizacinių sprendinių nebuvimo atsirado rizika susižaloti.

Dirbant su potencialiai pavojingais įrenginiais 2009 metais įvyko 2 sunkūs NA darbe (2008 m. - 7), o mirtinų neįvyko nė vieno (2008m - 1). Abu sunkūs NA darbe įvyko dirbant su kėlimo įranga (žirkliniu keltuvu ir tiltiniu kranu) dėl netinkamo pavojingų darbų organizavimo: Žirklinis keltuvas buvo valdomas neapmokyto asmens, neprižiūrint kompetentingam asmeniui ir nesuvaldytas jis virto, o kartu su juo nukrito ir keltuvas platformoje dirbęs darbininkas; tiltiniu kranu iškraunant 6 m. ilgio metalo profilius, pasirinktas netinkamas krovinio stropavimo būdas, dėl to transportuojant krovinyje prarado stabilumą ir krisdamas traumavo pavojingoje zonoje buvusį įmonės darbuotoją.

Pažymėtina, kad kartais paskyroje –leidime numatytos konkrečios saugiam darbuotojų darbui užtikrinti priemonės neįgyvendinamos. Tokiu būdu, paskyra – leidimas lieka tik formaliu dokumentu, o ne priemone darbuotojo saugiai užtikrinti.

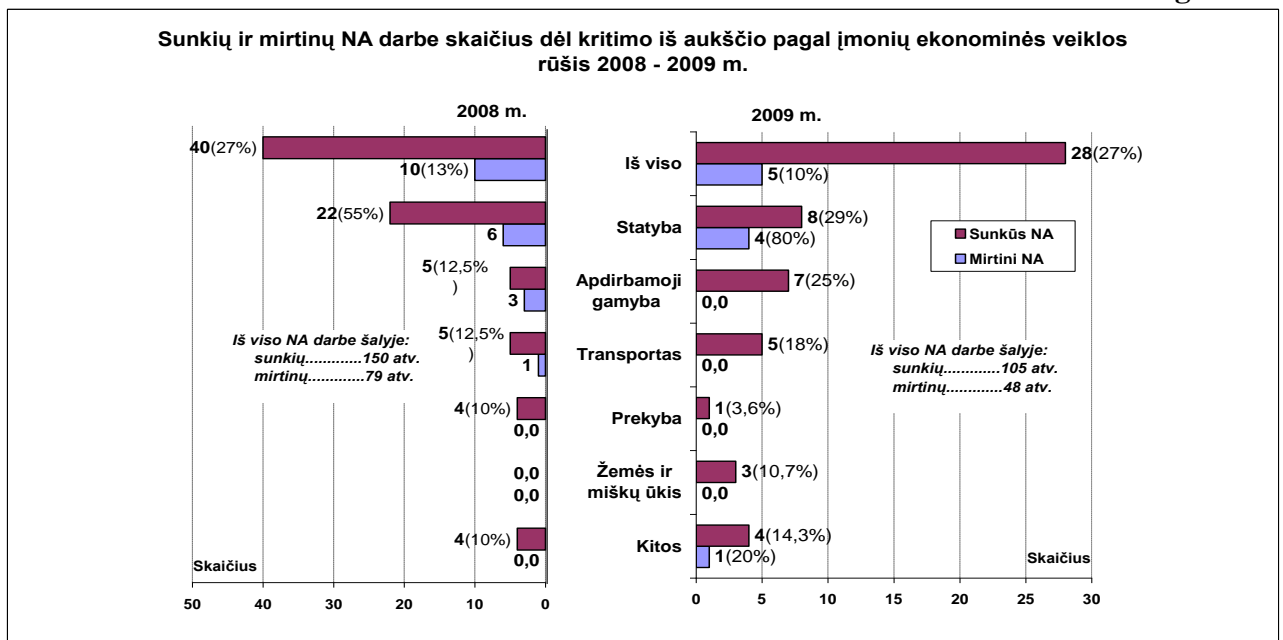
Dėl kritimo iš aukščio 2009 metais įvyko 168 NA darbe, iš kurių 5 mirtini, 28 sunkūs, 135 lengvi. Tai sudaro 8 proc. visų, 27 proc. sunkių ir 10 proc. mirtinų NA darbe. Pastebimas sunkių ir mirtinų NA darbe dėl kritimo iš aukščio mažėjimas (**9 grafikas**), nors bendras NA darbe, įvykusių dėl kritimų iš aukščio, procentas (8 proc.) per pastaruosius tris metus išlieka pastovus.

9 grafikas

Pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis (**10 grafikas**) 2009 metais daugiausia sunkių NA darbe įvyko statyboje (8 atv.), apdirbamojoje gamyboje (7 atv.), transporte (5 atv.), žemės ir miškų ūkyje (3 atv.), o iš 5 mirtinų - 4 atv. statyboje.

10 grafikas

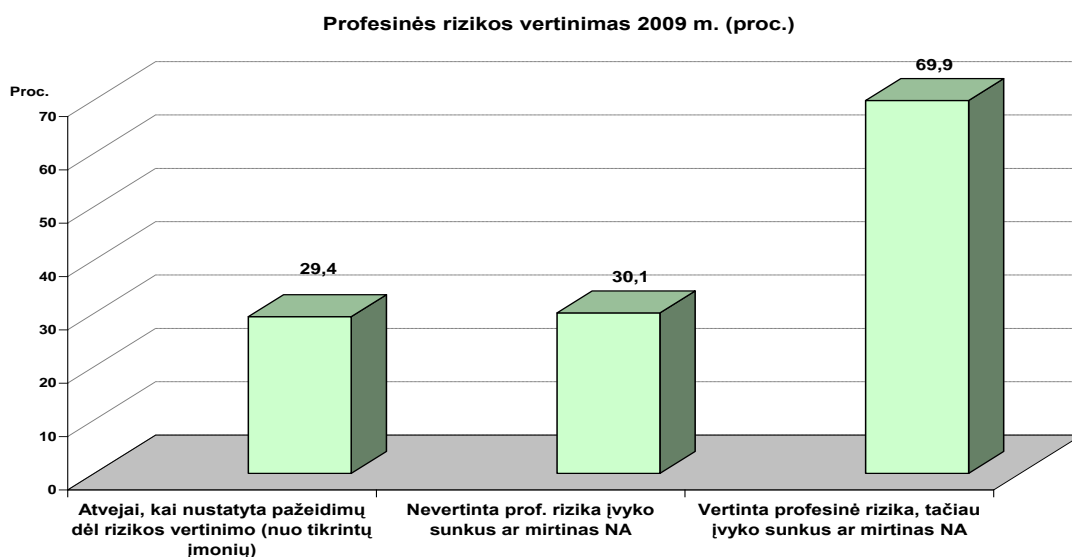
Sunkiūs ir mirtini NA darbe, susiję su kritimu iš aukščio, sudaro 40 proc. visų sunkių ir mirtinų įvykusių statyboje. Dažnai darbai aukštyje vykdomi neįvertinant rizikos nelaimingam atsitikimui įvykti bei darbuotojų saugai ir sveikatai darbe kylančių pavojų. Statybos įmonių vadovai leidžia darbuotojams dirbti aukštyje, kai jų darbo vietose neįrengtos kolektyvinės apsaugos

priemonės, vykdyti statybos – montavimo darbus nuo pristatomų kopėčių, dirbti esant neblaiviems ir kt.

Vykdamas kritimų iš aukščio prevenciją, 2009 metais patikrinus 597 įmones bei 403 statybviertes, nustatyti dažniausi pažeidimai, kai darbuotojai (asmenys esantys statybviertėje) nedėvi apsauginių šalmų (37 proc.), nenustatytos ir neaptvertos pavojingos zonos (43 proc.), neatitinka teisės aktų reikalavimų naudojami pastoliai (23 proc.) bei priemonės darbo vietai paaukštinti (40 proc.).

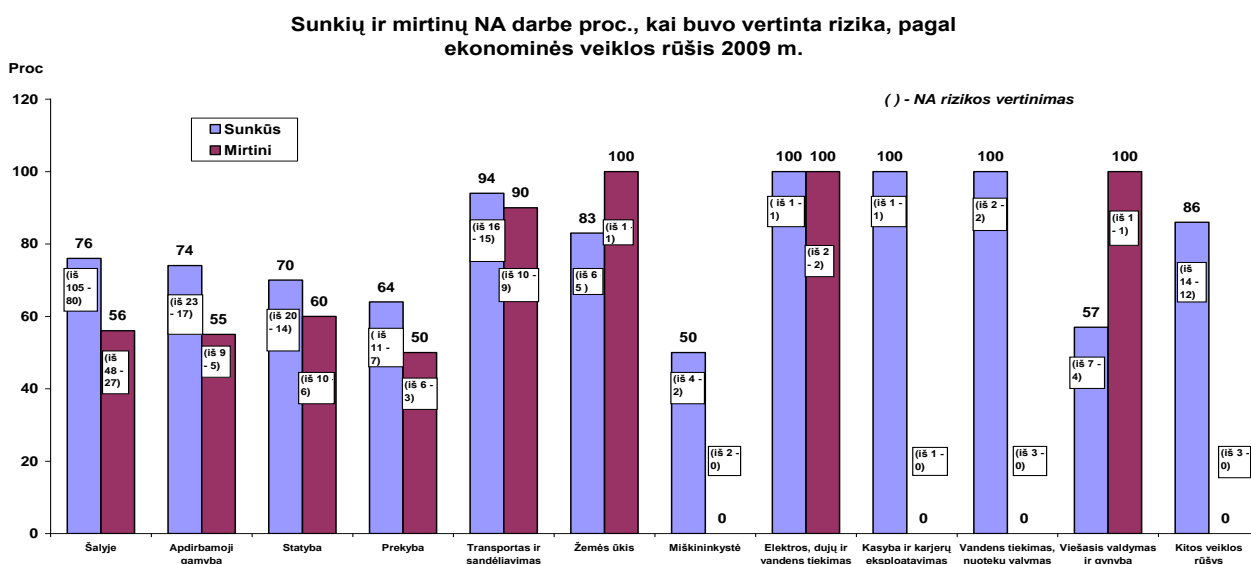
Ataskaitiniais metais 29,4 proc. patikrintų įmonių buvo nustatyti profesinės rizikos vertinimo pažeidimai (11 grafikas). Beveik trečdalis sunkių ir mirtinų NA darbe įvyko įmonėse, kur nebuvo vertinta rizika ir 69,9 proc., - kur buvo vertinta rizika.

11 grafikas

76 proc. (80 atv.) sunkių ir 56 proc. (27 atv.) mirtinų NA darbe įvyko, kai buvo vertinta profesinė rizika. Duomenys pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis (12 grafikas)

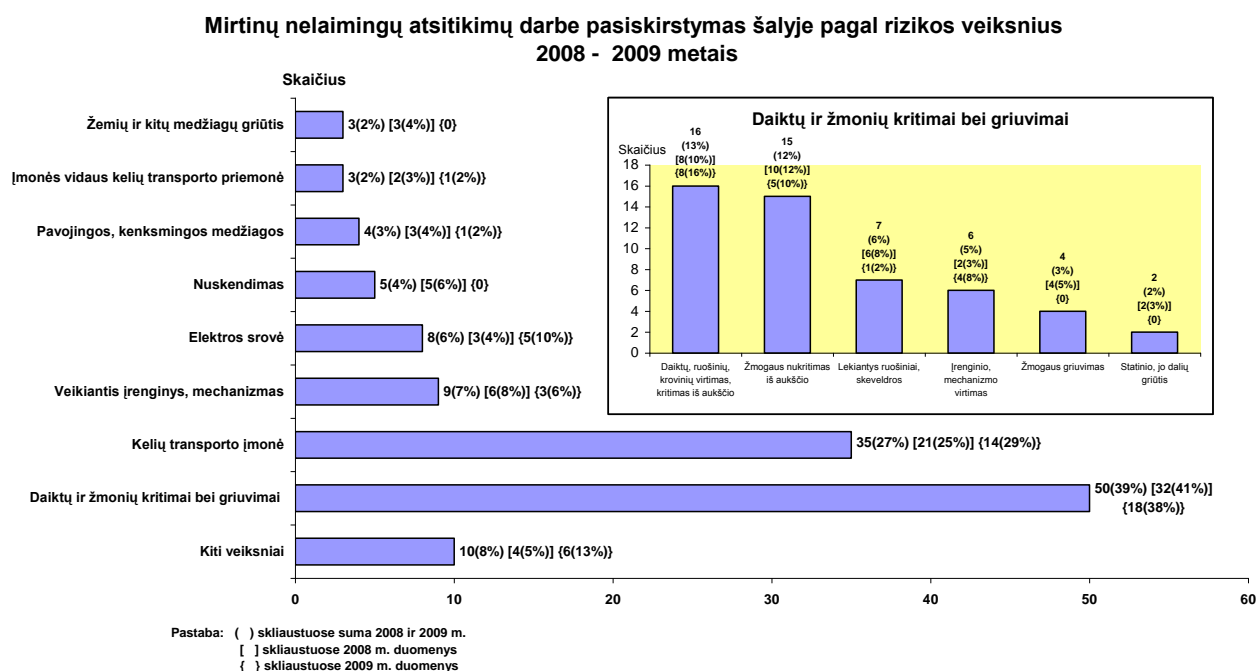
12 grafikas

Analizė NA darbe pagal veiksnius rodo, kad ketvirtadalis NA darbe veiksnys buvo žmogaus griuvimas (2008 m. – 23 proc.). Mirtinų NA darbe atvejais 29 proc. (14 atv.) darbuotojų traumavo kelių transporto priemonės. 17 proc. darbuotojų žuvimo veiksnys buvo daiktų, ruošinių, krovinių kritimas, virtimas, po 10 proc. – žmogaus nukritimas iš aukščio, į gylį bei elektros srovė.

Sunkių NA darbe atvejais ketvirtadalio sunkiai traumuotų darbuotojų veiksnys buvo žmogaus nukritimas iš aukščio, į gylį, 17 proc. – žmogaus griuvimas, 12 proc. – lekiantys daiktai, skeveldros (13 grafikas).

13 grafikas

Palyginti su 2008 metais, 7 atvejais (33,3 proc.) sumažėjo mirtinų, 18 atv. (3 kartus) sunkių NA darbe, kai darbuotojus traumavo kelių transporto priemonė. Dėl žemių, statinių ar jų dalių griūties 5 atv. (28,6 proc.) mažiau sunkiai traumuoti, o mirtinas traumas nepatyrė nei vienas (2008 m. – 5) darbuotojas.

Eksplloatuojant įrenginius, mechanizmus, patys pavojingiausi buvo transporteriai, medienos pjovimo, obliavimo staklės bei presai. Dirbant prie transporterių (juos remontuojant, valant ar kitaip aptarnaujant) įvyko 2 mirtini bei 2 sunkūs, prie medienos apdirbimo staklių - 7 sunkūs NA darbe.

Dažniausiai NA darbe įvyko dėl to, kad besisukantys, judantys įrengimų mechanizmai ar jų dalys (velenai, grandinės, krumpliaračiai) neturėjo apsaugų arba apsaugos nebuvo sublokuotos su pavara, todėl darbo proceso metu kliudė ir sužalojo prie jų dirbusius darbuotojus. Dėl tos pačios priežasties darbuotojus traumavo iš staklių išlėkusių atraižos, ruošiniai.

Prielaidas NA darbe įvykti sudarė ne tik mechanizmų techninė būklė, bet ir organizaciniai trūkumai - darbo drausmės, kontrolės, kaip darbuotojai laikosi nustatytų darbo tvarkos, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, įmonėje stoka. Nustatyta atvejų, kai buvo pavesta atlikti darbus ne pagal turimą profesiją, specialybę, kvalifikaciją, neinstruktuotiems ir neapmokytiems darbų saugos klausimais darbuotojams. Pvz., taisydamas įrenginio kaitinimo elemento pajungimo elektros lizdą, prisilietė prie įtampą turinčių dalių ir žuvo plastikinių gaminių mašinų operatorius, kuris neturėjo elektriko kvalifikacijos ir tokio pobūdžio darbai į jo pareigas neįėjo. Prie atviros elektros linijos prisilietė ir mirtiną elektros smūgį patyrė autošaltkalvis, kuris, būdamas pavojingoje zonoje, vykdė santechniko darbus, kurių dirbti jis neprivalėjo.

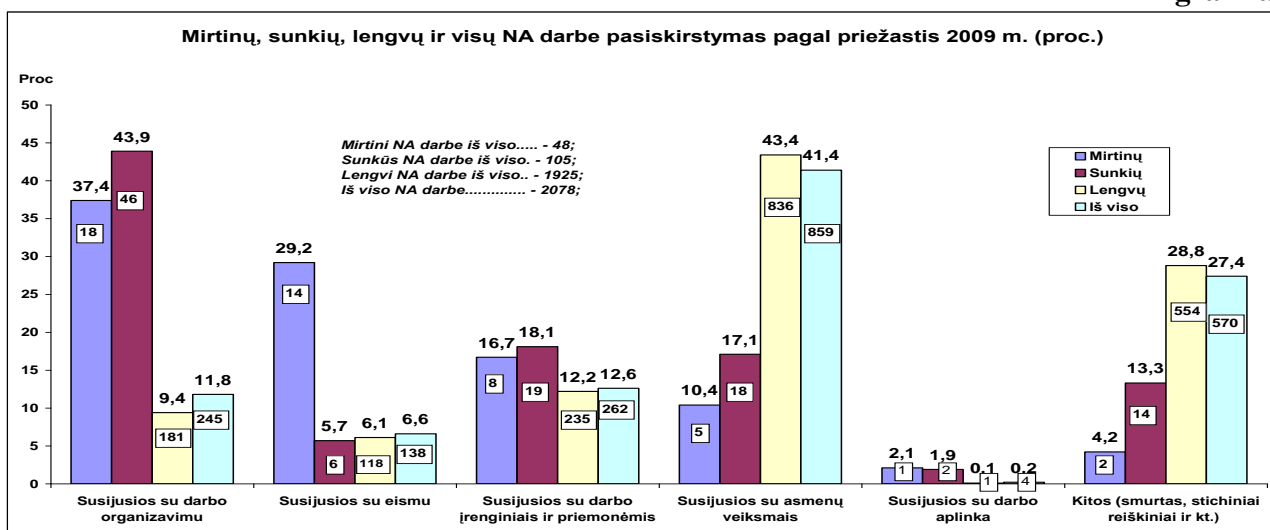
Nustatyta atvejų, kai įmonėse, ypač žemės ūkio, nebuvo gamintojo įrenginio naudojimo instrukcijų ir darbuotojai nebuvo supažindinti su būtiniaisiais įrenginio saugos eksploatacijos reikalavimais.

Nelaimingų atsitikimų darbe priežastingumas rodo, kad 2009 metais daugiausia 859 (41,4 proc.) visų NA darbe įvyko dėl priežasčių, susijusių su asmenų veiksmais, 262 (12,6 proc.) – su technika, 245 (11,8 proc.) – su darbo organizavimu. 37,4 proc. mirtinų NA darbe

priežastys susijusios su darbų organizavimu, 29,2 proc. – su eismu, 16,7 proc. – su technika. Sunkių NA darbe priežastys, susijusios su darbų organizavimu, sudarė 43,9 proc., susijusios su technika - 18,1 proc., susijusios su asmenų veiksmais – 17,1 proc. (**14 grafikas**).

2009 metais įvyko 130 (6 proc.) visų, 16 (6 proc.) sunkių ir 11 (23 proc.) mirtinų NA darbe, susijusių su eismu. Jų daugiausia įvyko transporto įmonėse. Žuvę darbuotojai eismo įvykiuose sudaro 3 proc. visų žuvusiųjų gyventojų eismo įvykiuose šalyje. Nors ir stebima nelaimingų atsitikimų darbe, kai nukentėjusieji buvo neblaivūs, mažėjimo tendencija, tačiau 2009 metais 22,9 proc. žuvusiųjų ir 12,4 proc. sunkiai traumotų darbe buvo neblaivūs.

14 grafikas

Išnagrinėjus paskutinių dviejų metų NA darbe aplinkybes nustatyta, kad iki 40 proc. NA priežasčių yra netinkamas darbuotojų instruktavimas ir mokymas darbuotojų saugos ir sveikatos (toliau – DSS) klausimais. NA darbe skaičius bei procentinė išraiška nuo visų NA darbe, kai darbuotojai buvo neinstruktuoti – 2 lentelė ir kai darbuotojai buvo neapmokyti – 3 lentelė.

2 lentelė

Metai	Lengvi		Sunkūs		Mirtini	
	skaičius	proc.	skaičius	proc.	skaičius	proc.
2008	87	3*	52	35**	24	30**
2009	55	3*	28	27**	19	40**

3 lentelė

Metai	Lengvi		Sunkūs		Mirtini	
	skaičius	proc.	skaičius	proc.	skaičius	proc.
2008	108	3*	33	22**	9	11**
2009	45	2*	23	22**	11	23**

* - duomenys, kai NA darbe tyrimą organizuoja darbdavys.

** - duomenys, kai NA darbe tiria VDI inspektorius

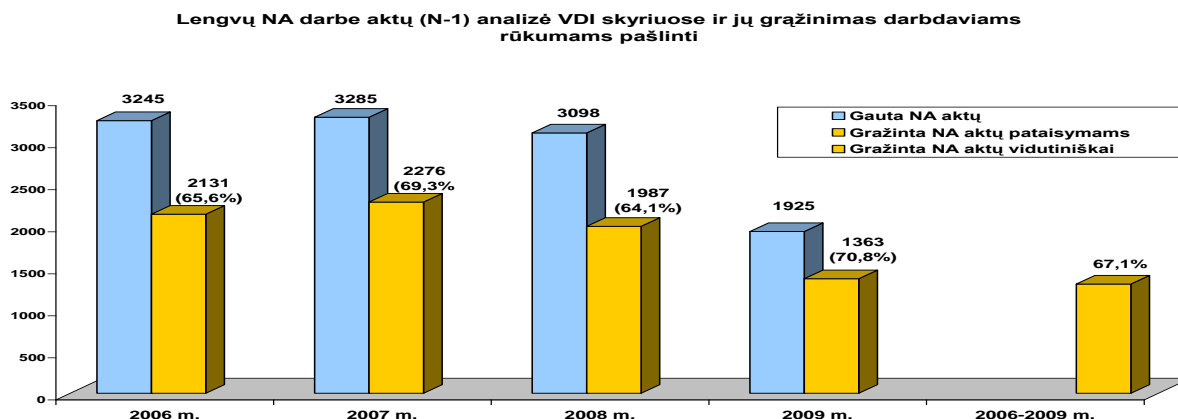
Darbuotojų mokymas bei instruktavimas pagal atliktus VDI tikrinimo rezultatus 4 lentelė.

4 lentelė

Laikotarpis	Atlikta įmonių tikrinimų DSS klausimais	Darbuotojų mokymo pažeidimų atvejų dalis nuo bendro DSS klausimais atliktų tikrinimų skaičiaus proc.	Darbuotojų instruktavimo pažeidimų atvejų dalis nuo bendro DSS klausimais atliktų tikrinimų skaičiaus proc.
2008 m.	11 242	9,2	23,1
2009 m.	10 910	8,6	26,0

Per 2009 metus 40,8 proc., o 2006 – 2009 m. laikotarpį vidutiniškai 67,1 proc. lengvų NA darbe tyrimo aktų gražinta įmonėms trūkumams pašalinti (**15 grafikas**). Neteisingai iširtas lengvas NA darbe, ypač nustatant priežastis ir numatant atitinkamas priemones, iššaukia pakartotinus lengvus, panašius sunkius ir mirtinus NA darbe.

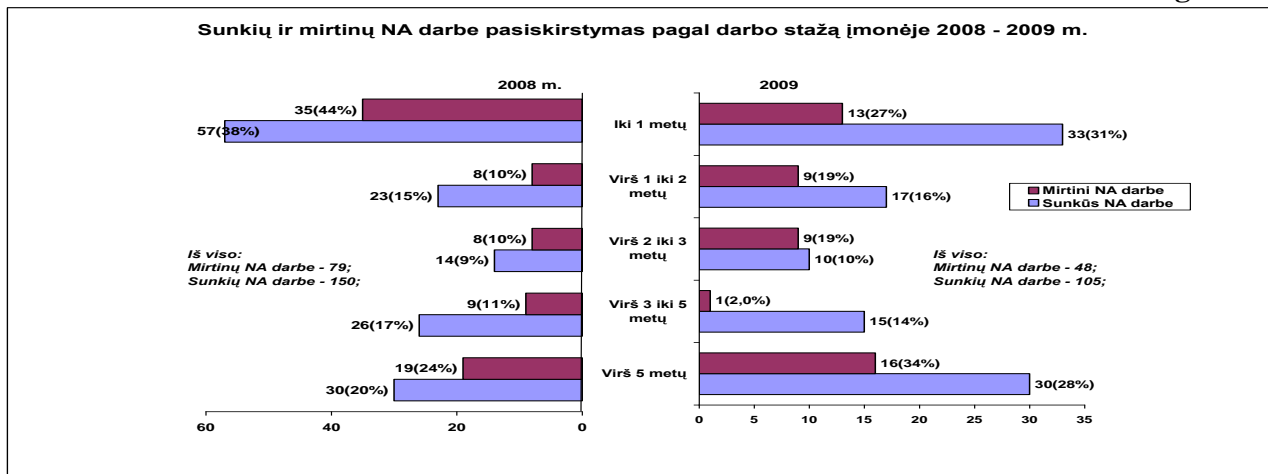
15 grafikas

Pastebimas daugumos įmonių administracijos pareigūnų neobjektyvus požiūris į tikrųjų priežasčių išaiškinimą, tiriant lengvus NA darbe (tiria įmonės dvišalė komisija), kai pagrindine NA darbe priežastimi dažniausiai (43,4 proc. lengvų NA darbe) nurodomi pačių nukentėjusiųjų neteisingi veiksmai. Tiriant sunkius bei mirtinus NA darbe, kai įvykį tiria Valstybinės darbo inspekcijos inspektorius, tokia priežastis įvardinta tik 15 proc..

2009 metais 27 proc. mirtinas ir 31 proc. sunkias traumas patyrė darbuotojai, **turintys darbo stažą įmonėje iki metų** (**16 grafikas**). Palyginti su 2008 metais, darbuotojų, turinčių darbo stažą iki metų, sunkias traumas patyrusių skaičius sumažėjo nuo 57 iki 33 arba 42 proc., o mirtinų – nuo 35 iki 13 arba 2,7 karto, tačiau tokių darbo stažą turinčių nukentėjusių darbuotojų skaičius buvo didžiausias. Pagrindinė priežastis – kvalifikacijos stoka, sąlygojama nekokybiško, ypač praktinio, mokymo.

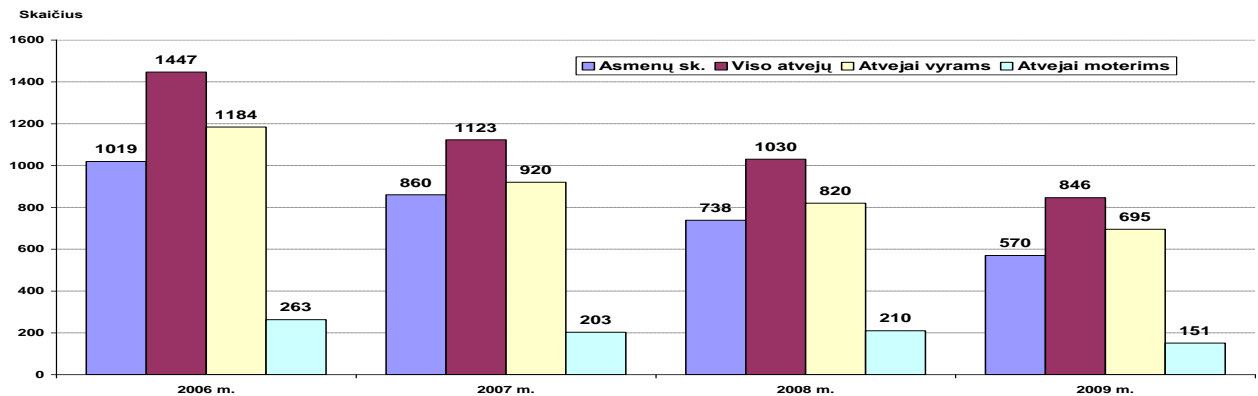
16 grafikas

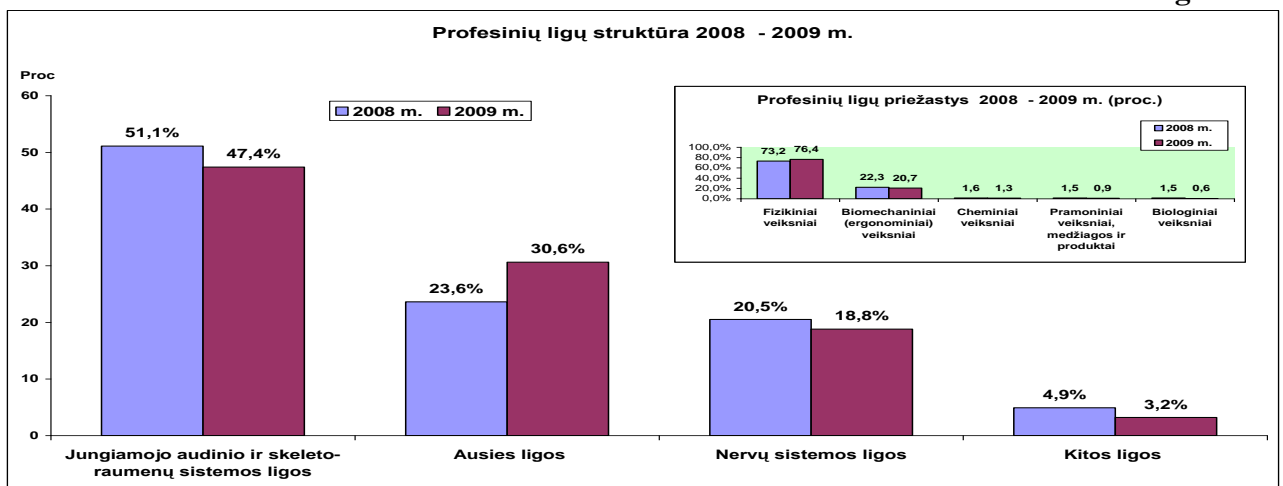
3. PROFESINĖS LIGOS

Profesinių ligų valstybės registro duomenimis, per 2009 metus užregistruota 846 profesinės ligos 570 asmenų. Pastebimas užregistruotų profesinių ligų mažėjimas (**17 grafikas**). Palyginti su 2006 metais, profesinių ligų atvejų sumažėjo 42 proc., asmenų, kuriems pripažintos profesinės ligos, skaičius 44 proc.

Profesinių ligų dinamika 2006 - 2009 m.

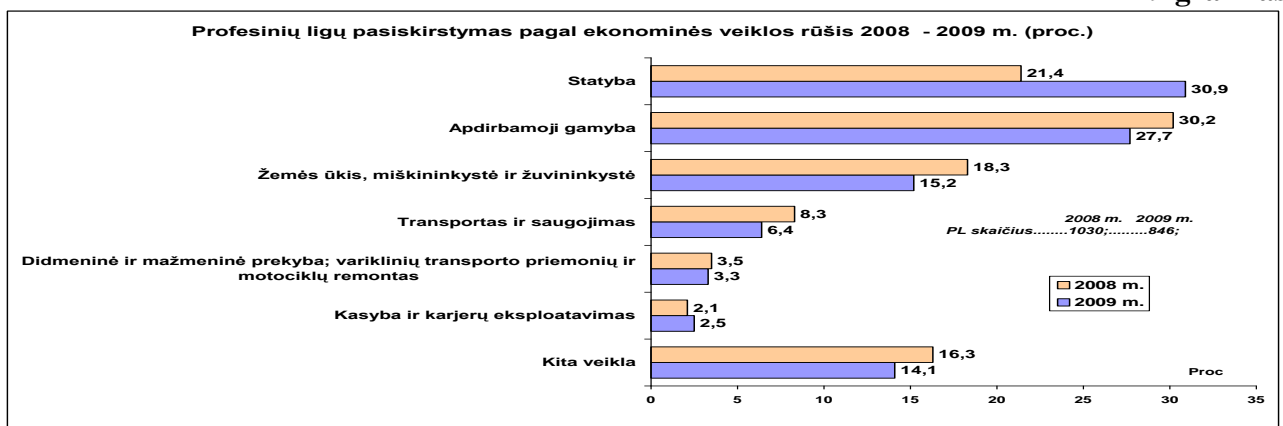
2009 metais profesinių ligų struktūrą (18 grafikas) nulėmė profesinės jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos (47,4 proc.), ausies (30,6 proc.) bei nervų sistemos (18,8 proc.) ligos. Palyginti su 2008 metais, 7 proc. išaugo profesinių ligų skaičius dėl ausies ligos.

Daugiausia profesinių ligų 2009 metais lėmė fizikiniai veiksniai. Jie sukėlė 76,4 proc. (646 profesines ligas) visų užregistruotų profesinių ligų, iš jų 40 proc. (259 profesinės ligos) buvo sukeltos akustinio triukšmo, 60 proc. (387 profesinių ligų) visą kūną ir rankas veikianti vibracija.

Ergonominiai veiksniai 2009 metais kaip ir 2008 metais sudarė apie penktadalį (21 proc. ir 22 proc.) visų užregistruotų profesinių ligų.

Pagal ekonomines veiklas ataskaitiniais metais daugiausia profesinių ligų nustatyta (19 grafikas) statybose – 30,9 proc. (261 atvejai), apdirbamojoje gamyboje 27,7 proc. (234 atvejai) ir žemės ūkyje 15,2 proc. (129 atvejai).

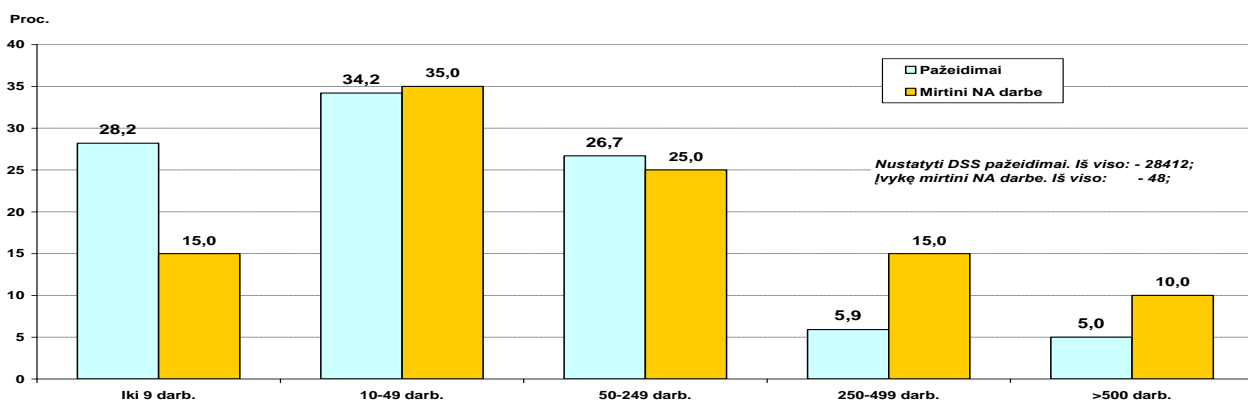

4. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ REIKALAVIMŲ PAŽEIDIMAI IR PREVENCIJA

2009 metais darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais atlikta 10 910 inspektavimų. 7 296 atvejais buvo nustatyta 28 412 DSS pažeidimų ir įteikti reikalavimai juos pašalinti. Daugiausia (34,2 proc.) DSS pažeidimų nustatyta įmonėse, kuriose dirba 10-49 darbuotojai (**20 grafikas**). Jose įvyko 35 proc. mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe. Ketvirtadalis visų DSS pažeidimų ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe buvo įmonėse, kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai.

20 grafikas

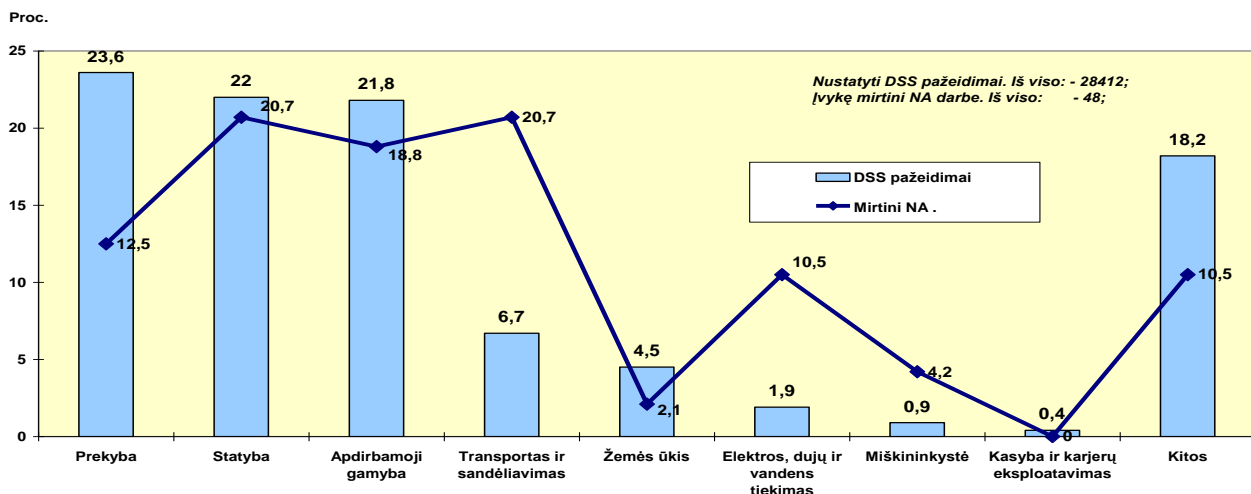
Darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimai ir mirtini NA darbe pagal įmonių dydį 2009 m. (proc.)

Pagal įmonių ekonomines veiklas daugiausia pažeidimų nustatyta (**21 grafikas**) prekyboje - 23,6 proc., statyboje – 22 proc., apdirbamojoje gamyboje – 21,8 proc. (iš jų: medienos-23, maisto-17, metalo-14, tekstilės-9 proc.), transporte – 6,7 proc.

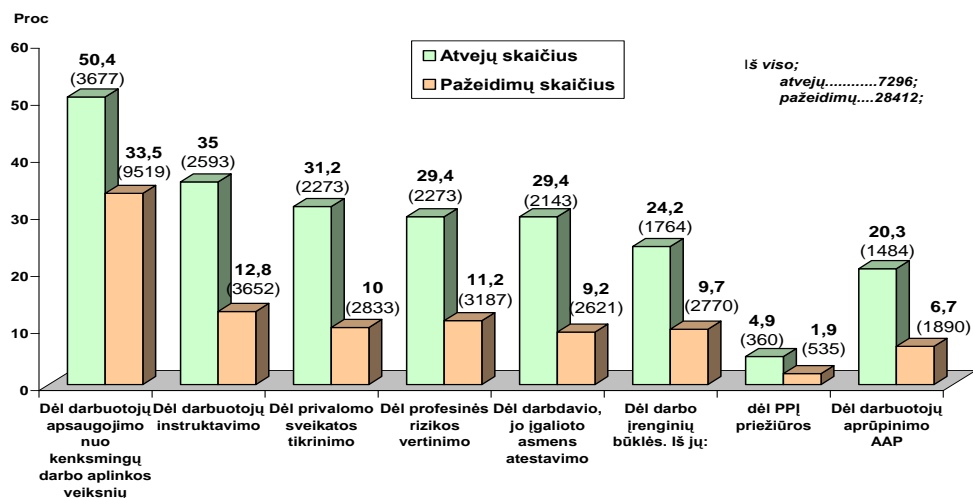
21 grafikas

DSS pažeidimai ir mirtini NA darbe pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2009 m. (proc.)

Įmonių, kuriose nustatyti DSS pažeidimai bei pažeidimų struktūra (**22 grafikas**) rodo, kad pusė įmonių daro pažeidimus apsaugant darbuotojus nuo kenksmingų darbo aplinkos veiksnių, trečdalis – instruojant darbuotojus ir privalomai tikrinant sveikatą, daugiau kaip ketvirtadalis – vertinant profesinę riziką.

Įmonių ir jose nustatytų darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų struktūra 2009 m. (proc.)

Daugiausia darbuotojų apsaugojimo nuo kenksmingų darbo aplinkos veiksnių poveikio, rizikos vertinimo, darbuotojų instruktavimo pažeidimų nustatyta įmonėse, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai.

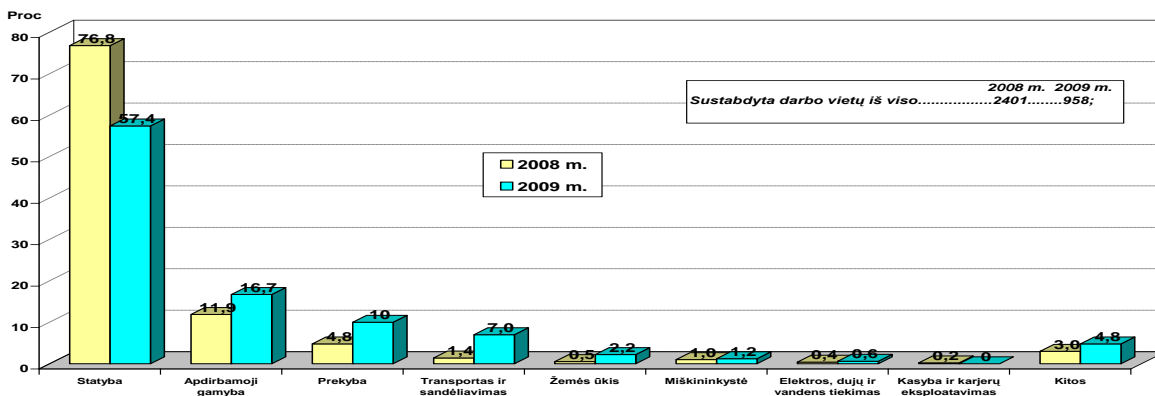
2009 metais patikrintose įmonėse nustatyti 535 pažeidimai **dėl potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros**, kurie sudaro 19,3 proc. visų darbo priemonių būklės ir naudojimo nustatytų pažeidimų. Daugiausia tokių pažeidimų nustatyta apdirbamojoje gamyboje (5,1 proc. iš jų: medienos – 22,5 proc., metalo – 14,8 proc., tekstilės – 7 proc. pramonėje), prekyboje (4,7 proc.), statyboje (3,4 proc.).

Vykdamas prevencinę veiklą, 2009 metais patikrinta 130 liftų, kuriems PPI Registre buvo nurodyta, kad vėluoja jų techninės būklės tikrinimai. Išanalizavus vėlavimo priežastis nustatyta, kad įgaliotos įstaigos į Registro duomenų bazę laiku ar visai neįveda informacijos apie atliktą techninės būklės tikrinimą ir to dažna priežastis – įrenginio techninės būklės tikrinimą atliekančios įgaliotos įstaigos pasikeitimas.

Patikrinę 32 bankrutavusias/bankrutuojančias, sumažinusias gamybinę veiklą įmones ir 79 įmonių liftus, kuriems registro duomenų bazėje įvestas požymis „laikiniai nenaudojamas“, inspektoriai 6-iose iš šių įmonių pareikalavo sustabdyti 14 krovinių ir 8 keleivinius liftus dėl neatlikto techninės būklės tikrinimo

Inspektuotose įmonėse dėl norminių teisės aktų reikalavimų neatitikimo sustabdyti (23 *grafikas*) darbai 958 darbo vietose, tai 2,5 karto mažiau negu 2008 metais.

Dėl norminių teisės aktų reikalavimų neatitikimo sustabdyti darbai pagal ekonominės veiklos rūšis 2008 - 2009 m. (proc.)

Nors bendras sustabdytų darbo vietų skaičius (958), palyginti su 2008 metais (2401), ir sumažėjo, tačiau santykinai daugiau jų sustabdyta apdirbamąjoje gamyboje, prekyboje, transporte, žemės ūkyje. Daugiausia (35,3 proc.) sustabdyta įmonėse, kuriose dirba 50 – 249 darbuotojai, 33,1 proc., kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai.

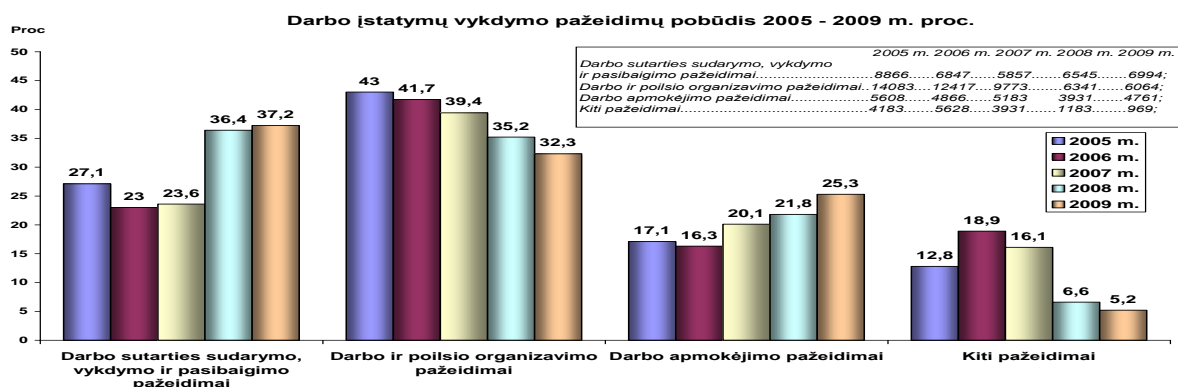
III. DARBO SANTYKIŲ BŪKLĖS ANALIZĖ

5. DARBO SANTYKIUS REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ PAŽEIDIMŲ ANALIZĖ

Darbo teisės aktų pažeidimai. Per 2009 m. atliktas 11 981 įmonės inspektavimas darbo įstatymų vykdymo klausimais (per 2008 m. – 11 242). Užfiksuoti 7 039 atvejai (2008 m. – 6 600), kur buvo nustatyti 18 788 darbo teisės aktų pažeidimai (2008 m. – 18 001) ir įteikti reikalavimai (R1) juos pašalinti.

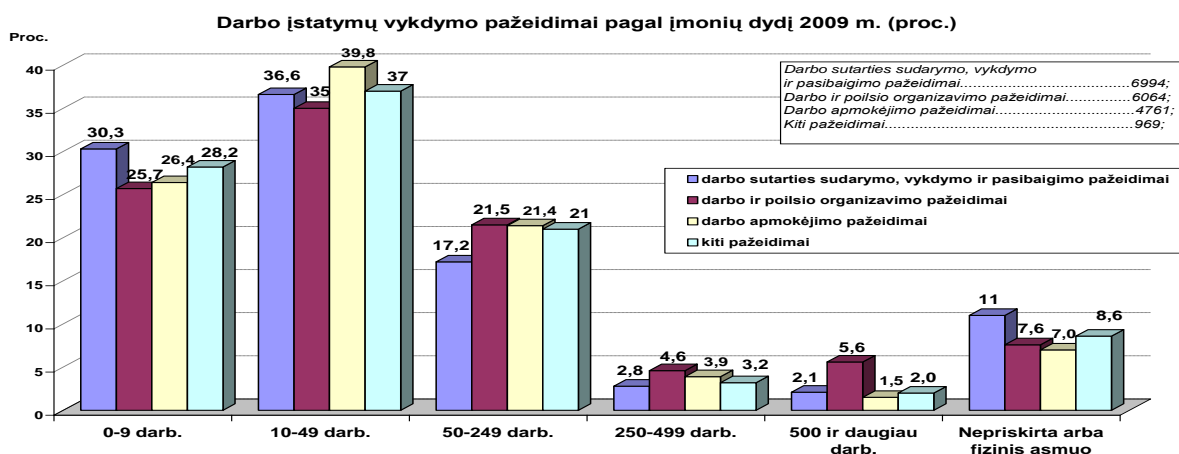
Daugiausia – 37,2 proc. sudaro darbo sutarties sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo pažeidimai, 32,3 proc. - darbo ir poilsio organizavimo pažeidimai, 25,3 proc. - darbo apmokėjimo pažeidimai ir 5,2 proc. – kiti pažeidimai (**24 grafikas**).

24 grafikas

Daugiausia 2 559 (36,6 proc.) darbo sutarties sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo pažeidimų nustatyta įmonėse, kurių darbuotojų skaičius yra nuo 10 iki 49, darbo apmokėjimo – 1893 (39,8 proc.), darbo ir poilsio organizavimo – 2121 (35 proc.) pažeidimai (**25 grafikas**).

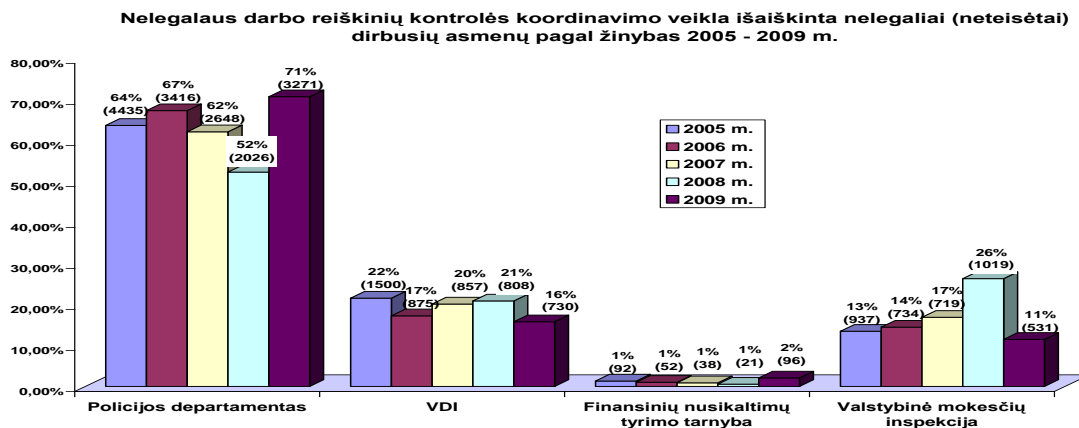
25 grafikas

Pastebima tendencija, kad nuo 2005 m. labai sumažėjo darbo ir poilsio organizavimo pažeidimų (**24 grafikas**). Per 2005 m. tokių pažeidimų nustatyta 14 083, kai tuo tarpu per 2009 m. – 6064.

Nelegalus darbas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pavedimu VDI koordinuoja Policijos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybinę mokesčių inspekciją prie Finansų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybinę darbo inspekciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdomus nelegalaus darbo reiškinių prevencijos ir kontrolės veiksmus. Vykdomos neteisėtos veikos (nelegalus darbas, veika neturint verslo liudijimo, veika neįregistravus įmonės, neturint licencijos ir kita neteisėta veika) kontrolės, duomenys pateikiami (26 grafikas).

26 grafikas

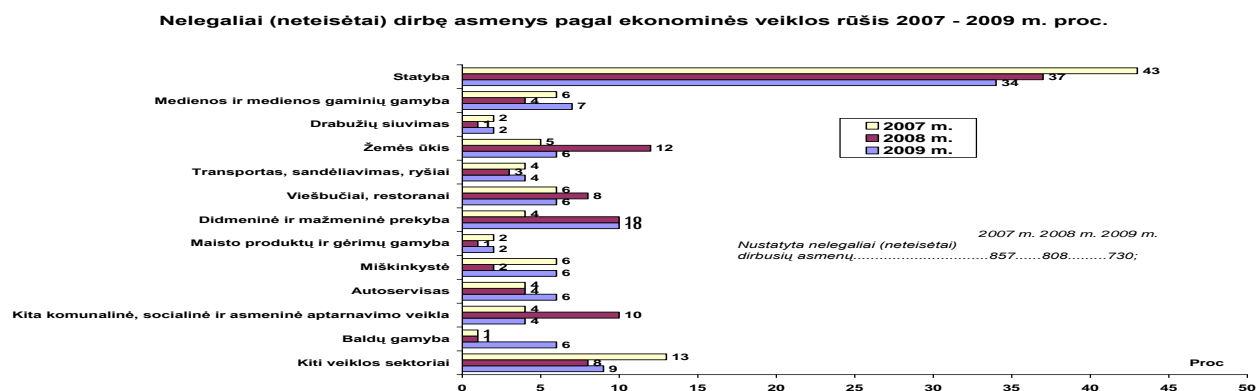

VDI nelegalaus darbo prevencijos bei kontrolės klausimais per 2009 metus atliko 1 620 nelegalaus darbo patikrinimų, kurių metu buvo nustatyta 730 nelegaliai dirbusių asmenų, iš kurių 13 asmenų iki 18 metų, bei 15 užsieniečių. Už nelegalaus darbo naudojimą per 2009 m. darbdaviams surašytas 231 administracinių teisės pažeidimų protokolais dėl 427 asmenų pagal ATPK 41³ straipsnį (Nelegalus darbas).

Pagal ekonominės veiklos sektorius daugiausia nelegalaus (neteisėto) darbo atvejų per 2009 metus išaiškinta: statybose – 34 proc., didmeninėje/mažmeninėje prekyboje – 10 proc., medienos ir medienos gaminių gamyboje – 7 proc., viešbučiuose, restoranuose – 6 proc. (27 grafikas). Rizikingiausi ekonominės veiklos sektoriai ir toliau lieka tie patys: statyba, žemės ūkis, didmeninė ir mažmeninė prekyba, viešbučiai ir restoranai. Pastebima tendencija, kad vėl daugėja atvejų kai nustatomas nelegalus darbas medienos ir medienos gaminių, baldų gamyboje bei autoservisuose.

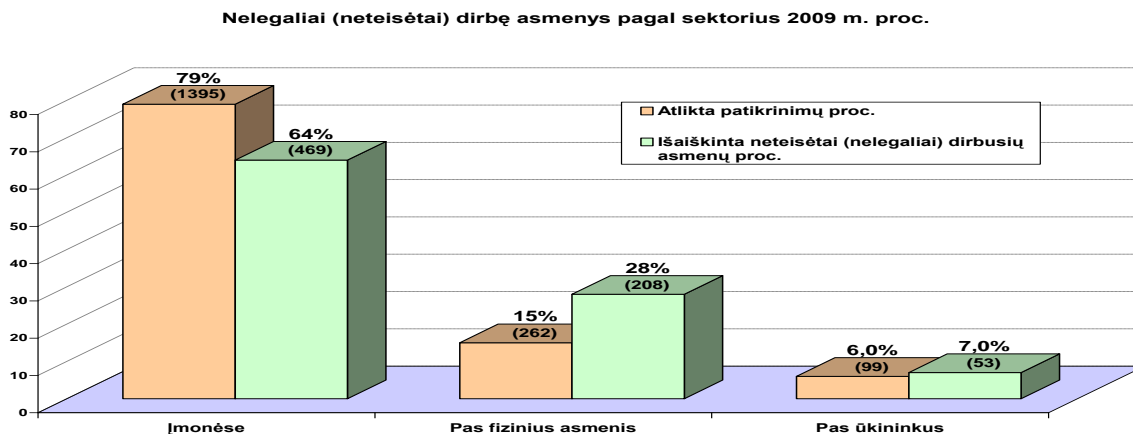
Pažymėtina, kad palyginti su 2008 metais, nustatytų nelegaliai dirbančių asmenų skaičius sumažėjo statyboje 2,5 proc. (2008 m. – 36,88 proc., 2009 m. – 34,38 proc.), žemės ūkyje 6,6 proc. (2008 m. – 12,25 proc., 2009 m. – 5,62 proc.), kitoje aptarnavimo veikloje 6,2 proc. (2008 m. – 9,78 proc., 2009 m. – 3,56 proc.). Tuo tarpu nustatomų nelegaliai dirbusių asmenų skaičius ženkliai išaugo medienos ir medienos gaminių gamyboje – nuo 3,71 proc. 2008 metais iki 7,40 proc. 2009 metais, baldų gamyboje – nuo 0,74 proc. iki 5,62 proc., autoservisuose – nuo 4,08 proc. iki 5,75 proc. Kituose sektoriuose nustatytų nelegalaus darbo atvejų santykiniai rodikliai pakito nedaug.

27 grafikas

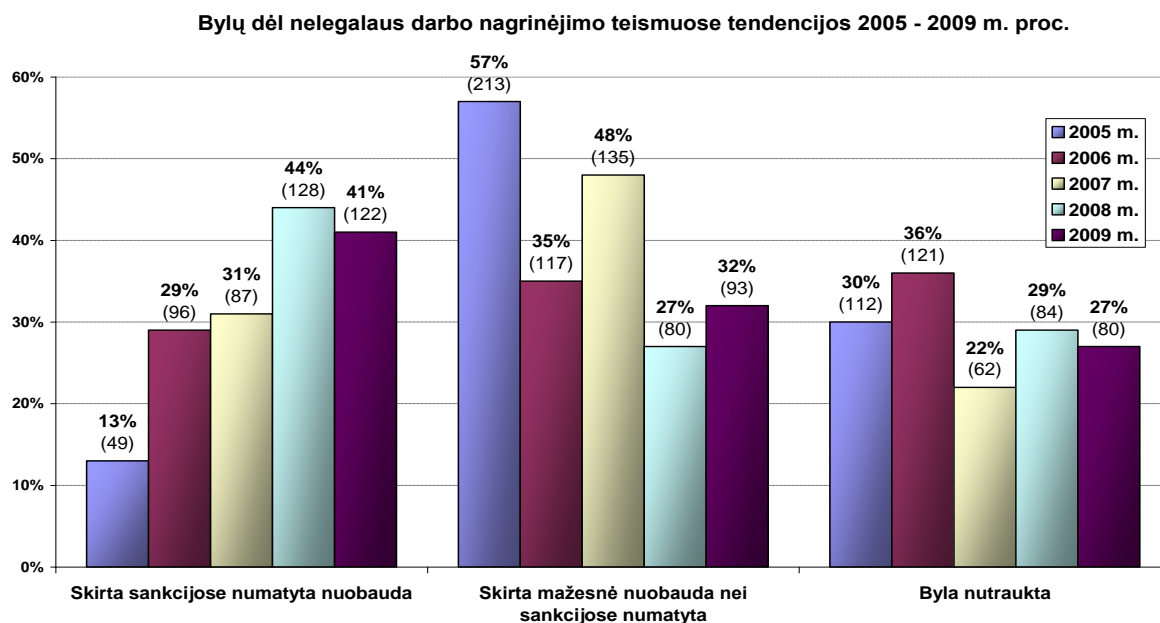
Daugiausiai neteisėtai dirbančių asmenų nustatoma (**28 grafikas**) įmonėse – 64,25 proc. (patikrinimų – 79,44 proc.), pas fizinius asmenis – 28,49 proc. (patikrinimų – 14,92 proc.) ir pas ūkininkus – 7,26 proc. (patikrinimų – 5,64 proc.). Pastebima tendencija, kad 2009 m. padaugėjo atvejų, kuomet VDI inspektoriai nustato nelegaliai dirbančius asmenis pas fizinius asmenis.

28 grafikas

Per 2009 metus pagal VDI pareigūnų surašytus administracinių teisės pažeidimų protokolus teismai išnagrinėjo 174 (75,3 %) administracinių teisės pažeidimų bylas: 73 bylose (42 %) dėl 122 nelegaliai dirbusių asmenų, darbdaviams buvo skirta ATPK 41³ str. 1 d. numatyta sankcija nuo 3 000 iki 10 000 litų – vidutiniškai 3 788 Lt už kiekvieną nustatytą nelegaliai dirbusį asmenį; 52 administracinių teisės pažeidimų bylose (29,9 %) dėl 93 asmenų skirta mažesnė nei ATPK 41³ str. numatyta administracinė nuobauda – vidutiniškai 1 037 Lt už kiekvieną nustatytą nelegaliai dirbusį asmenį ir 49 bylos (28,2 proc.) dėl 80 asmenų buvo nutrauktos (**29 grafikas**).

29 grafikas

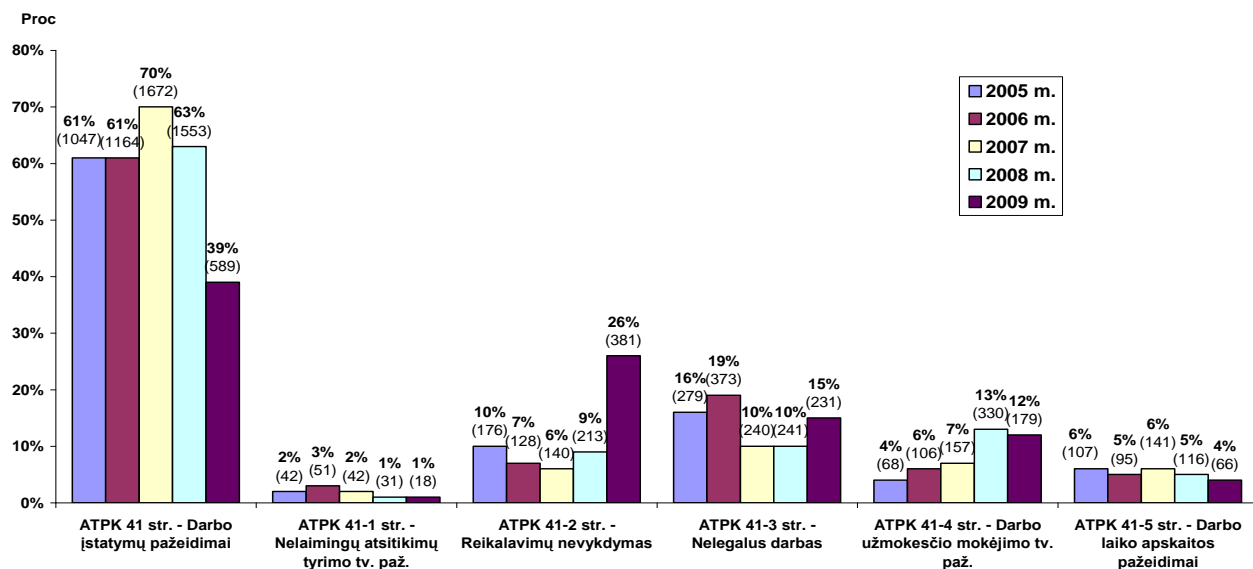

Taikant sankcijas 2009 m. buvo įforminta 1 464 administracinių teisės pažeidimų protokolai ir priimta 919 nutarimų skirti baudas, kurių suma iš viso 925 510 Lt. Palyginti su 2008 metais, 40 proc. mažiau surašyta protokolų (2 489), 55 proc. mažiau priimta nutarimų skirti baudas (2 043) bei 67 proc. mažesnė skirtų baudų suma litais (2 815 321 Lt).

2009 m. surašyti 589 ATP protokolai pagal ATPK 41 str. dėl darbo įstatymų, darbų saugos ir darbo higienos norminių aktų pažeidimų, arba 62 proc. mažiau nei 2008 m. (1 553). Surašytas 381 ATP protokolas dėl reikalavimų nevykdymo (ATPK 41² str.) ir tai sudaro 26 proc. nuo visų įformintų protokolų, kai 2008 m. jų buvo įforminta 213 ir kurie sudarė 9 proc. nuo visų tais metais įformintų (30 grafikas).

30 grafikas

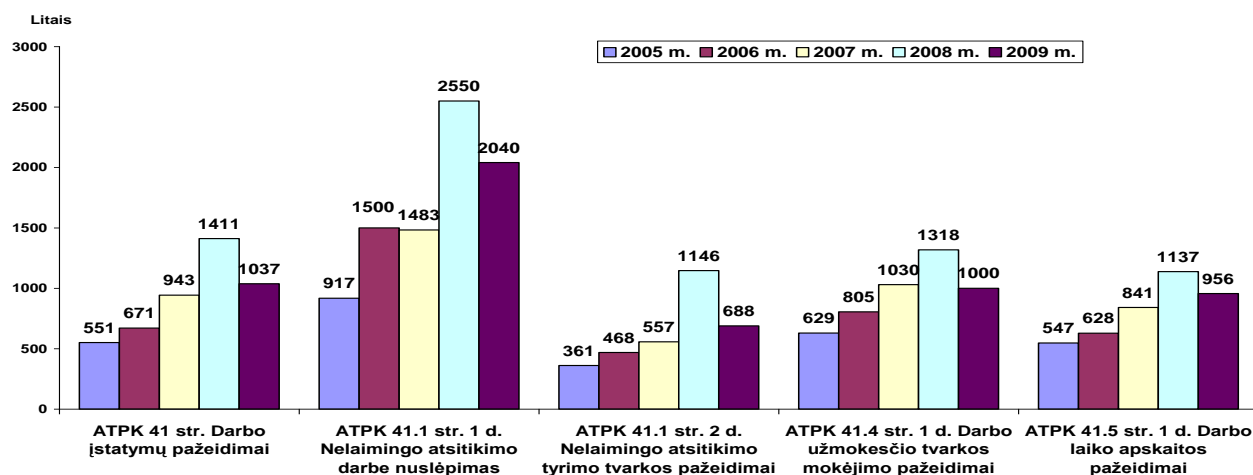
ATP protokolų struktūra (pagal atskirus pažeidimus) 2005 - 2009 m. proc.

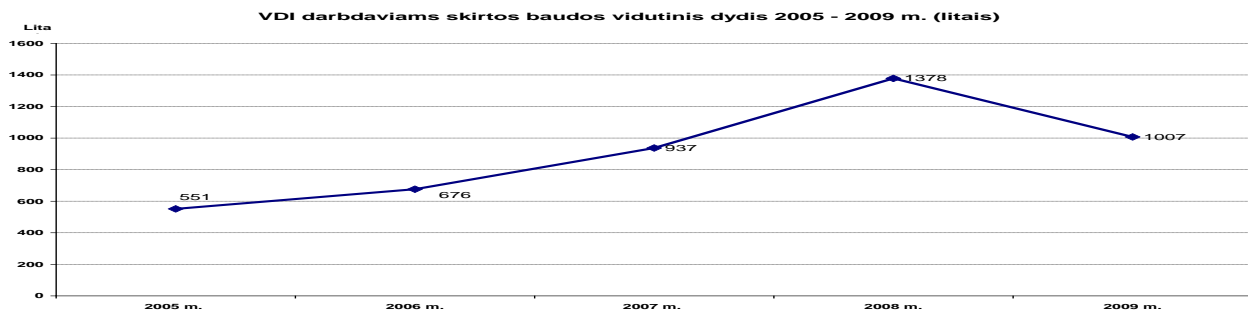
Per 2009 m. VDI priėmė 919 nutarimų skirti administracinę baudą (31 grafikas), t. y. 61 proc. surašytų protokolų pasibaigė būtent darbo inspektoriaus priimtu nutarimu (2008 m. – 2 489 arba 82 proc.).

31 grafikas

VDI skirtų baudų vidutinis dydis pagal ATP pažeidimus 2005 - 2009 m.

Darbdaviams skirtos baudos vidutinis dydis pateikiamas (32 grafikas).

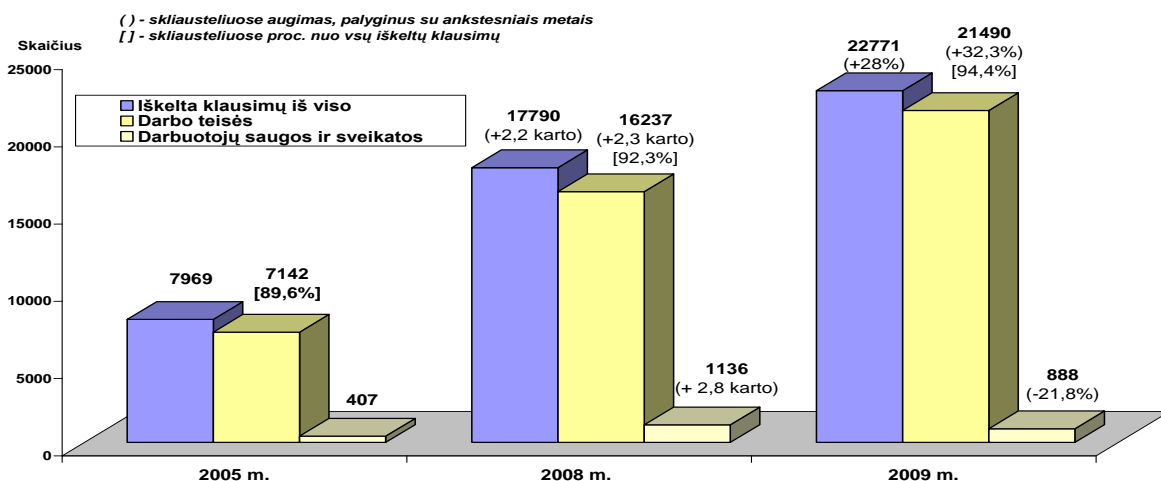

Vidutinis baudos dydis 2009 m. sumažėjo 27 proc., nuo 1378 Lt (2008 m.) iki 1007 Lt (2009 m.).

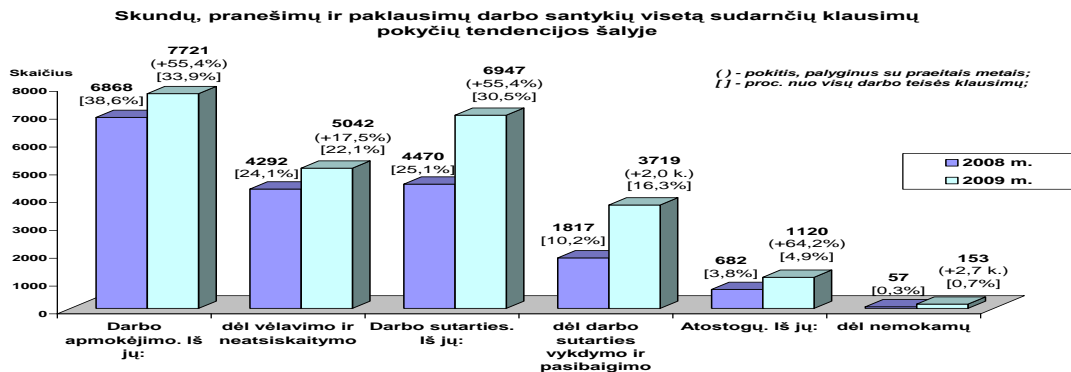
Skundai, pranešimai ir paklausimai. Per 2009 metus VDI gauti 12 492 skundai, prašymai, pranešimai ir paklausimai, kuriuose buvo iškeltas 22 771 klausimas (28% daugiau nei 2008 m.). Iškeltų klausimų skaičius (**33 grafikas**) metai iš metų auga ir 2009 m. 100 tūkst. darbuotojų nusiskundimų kiekis sudarė 2 2129 (2008 m. - 1 1461), t.y. 2009 m. 100 tūkst. darbuotojų nusiskundimų gauta 45,7 proc. daugiau.

Išnagrinėtuose skunduose ir pranešimuose iškeltų klausimų didžioji dalis (94,4 proc.) susijusi su darbo santykius reglamentuojančių norminių teisės aktų pažeidimais.

Skundų, pranešimų ir paklausimų visetą sudarančių klausimų pokyčių tendencijos šalyje

Pateiktų klausimų struktūra ir apimtys rodo (**34 grafikas**), kad reiškiantis ekonomikos lėtėjimo tendencijoms, 2009 metais toliau didėjo inspektorių darbo krūvis, susijęs su iš darbuotojų bei darbdavių gaunamais skundais, prašymais, pranešimais bei paklausimais, kuriuose nagrinėjamų klausimų apimtys didėjo.

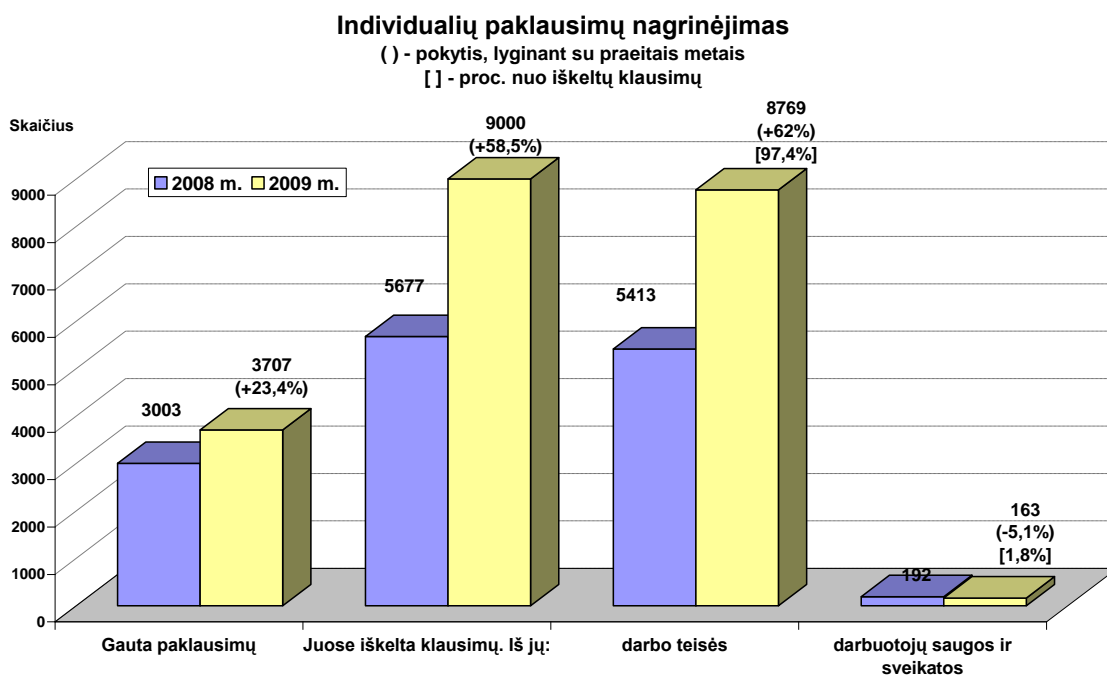

Stebima tendencija, kad vis daugiau darbuotojų savo skunduose dėl jų atleidimo iš darbo teisingumo, kelia darbdavių primetamos valios (darbdavių vykdomo psichologinio spaudimo – mobingo) jų atžvilgiu klausimus.

Bendra skundų didėjimo tendencija, iliustruoja tam tikrą darbo įstatymų, darbuotojų saugos ir sveikatos darbe norminių teisės reikalavimų nesilaikymo augimą ir yra neigiamas darbo teisinių santykių reguliavimo bei darbuotojų apsaugos jų socialinėje erdvėje rodiklis.

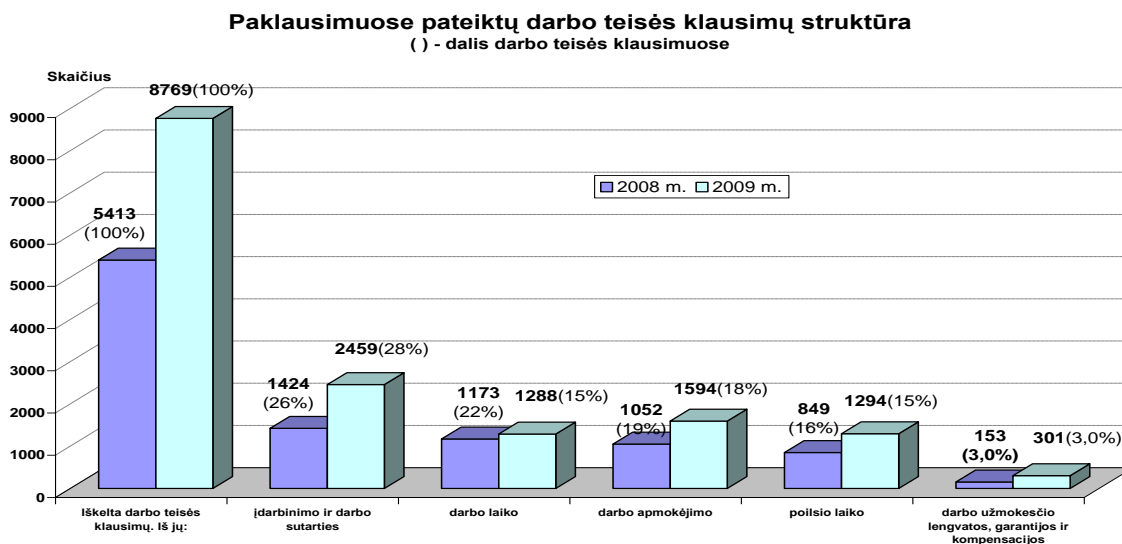
2009 m. gauti 3 707 individualūs paklausimai, kuriuose iškelta 9 tūkst. klausimų (35 grafikas).

35 grafikas

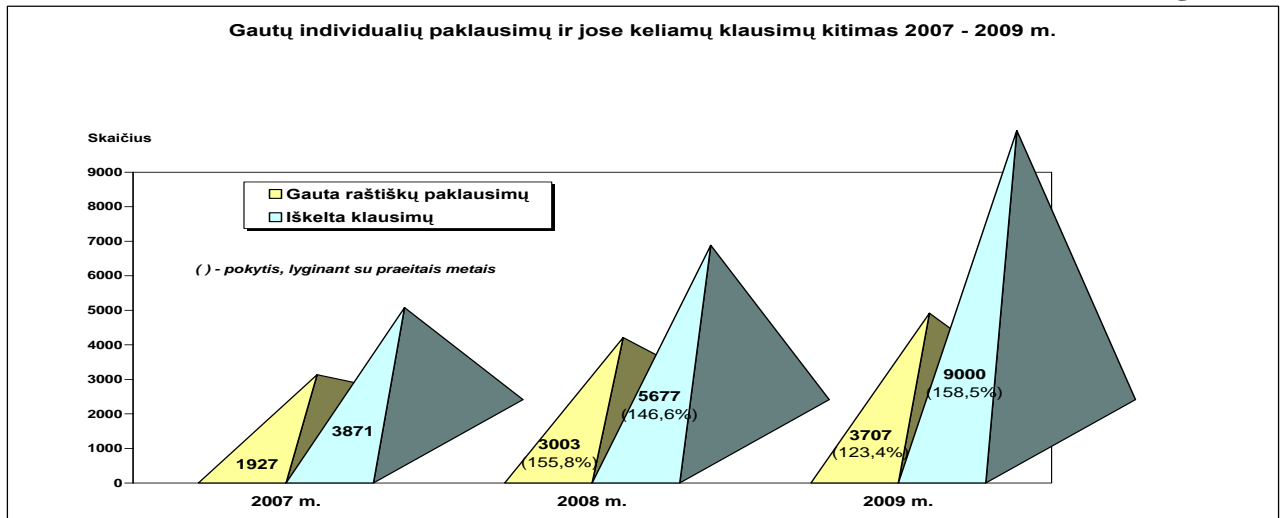
97,4 proc. jų sudaro darbo teisės klausimai, iš kurių 28 proc. - dėl darbo sutarties ir įdarbinimo, 18 proc. – dėl darbo apmokėjimo, 15 proc. – dėl poilsio laiko, 15 proc. – dėl darbo laiko (36 grafikas).

36 grafikas

Paklausimų ir juose keliamų klausimų skaičius turi tendenciją augti (37 grafikas).

37 grafikas

IV. APIBENDRINIMAI, IŠVADOS, PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO BŪDAI

APIBENDRINIMAI

I. Nelaimingi atsitikimai darbe

1. Nelaimingų atsitikimų darbe (-37,5 proc. visų ir -39,2 proc. mirtinų) ir profesinių ligų (-17,0 proc.) skaičius mažėjo sparčiau, negu veikiančių įmonių (-1,6 proc.) ir darbuotojų (-14,7 proc.) skaičius.

1.1. Mirtinų nelaimingų atsitikimų skaičius nuo 2006 metų sistemingai mažėjo 4 metus ir palyginus su 2005 metais sumažėjo 2,4 karto (nuo 118 iki 48).

1.2. Profesinių ligų skaičius nuo 2007 metų sistemingai mažėjo 3 metus ir palyginus su 2006 metais sumažėjo 71,0 proc. (nuo 1447 iki 846).

1.3. Skaičiuojant šiuos rodiklius 100 000 darbuotojų (2009 m. lyginant su 2006 m.):

- Mirtinų nelaimingų darbe dažnumo koeficientas (Kd) sumažėjo 50,0 proc. (nuo 8,4 iki 4,2);

- Profesinių ligų Kd sumažėjo 40,6 proc. (nuo 103,3 iki 73,5).

2. Pagal mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičių 2009 metais pavojingiausios ekonominės veiklos rūšys buvo:

- Statyba - 20,7 proc. visų mirtinų;
- Transportas – 20,7 proc.
- Apdirbamoji pramonė – 18,8 proc. (ypač metalo ir medienos apdorojimas, chemija, statybinės medžiagos ir maistas);

- Prekyba – 12,5 proc.;

- Vandens tiekimas, nuotekų valymas – 6,3 proc.;

- Miškininkystė – 4,2 proc.;

- Elektros, dujų, garo tiekimas – 4,2 proc.

3. Pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) daugiausia mirtinų nelaimingų atsitikimų (60 proc.) 2009 m. įvyko įmonėse, kuriose dirba nuo 10 iki 500 darbuotojų. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų pagal įmonių dydį analizė per 2006 – 2009 metais pateikiama 1 lentelėje:

1 lentelė.

Darbuotojų skaičius	2006		2007		2008		2009		2006-2009					
	S	M	S	M	S	M	S	M	S	Proc.	M	Proc.	S+M	Proc.
50-249	99	38	78	34	71	27	40	12	288	42,5	111	33,0	399	39,3
10-49	65	41	52	43	42	32	33	17	192	28,3	134	40,0	326	32,1
250-499	29	11	22	7	21	13	14	7	86	12,7	38	11,0	124	12,2
500 ir daugiau	25	10	29	11	10	4	11	5	75	11,1	30	9,0	105	10,3
1-9	10	8	13	6	6	3	8	7	37	5,4	24	7,1	61	6,0
Iš viso:	228	108	194	101	150	79	106	48	678		336		1015	

4. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe, pagal atliekamų darbų grupes, įvykusių 2006-2009 metais, analizė pateikiama 2 lentelėje (2010 03 24 duomenys):

2 lentelė

	Darbų pavadinimas	2006-2009			Procentas nuo visų M+ S už 2006-2009
		M	S	M+S	
1	Statybos, statybos remonto (įvairūs) ir susiję darbai	60	164	224	22,11
2	Automobilių, savaeigių transporto priemonių valdymas ir vykimas jomis	92	91	183	18,07
3	Sandėliavimas, transportavimas, pakrovimo, iškrovimo darbai	30	103	133	13,13
4	Būnant, einant teritorijoje, kelyje	26	59	85	8,39
5	Techninių priemonių, mechanizmų, automobilių remontas ir susiję darbai	16	43	59	5,82
6	Medienos apdorojimas ir susiję darbai	6	45	51	5,03
7	Techninių priemonių, mechanizmų aptarnavimas, priežiūra ir susiję darbai	16	23	39	3,85
8	Elektros įrenginių ir tinklų aptarnavimas, remontas ir susiję darbai	15	17	32	3,16
9	Miško kirtimas ir susiję darbai	12	14	26	2,57
10	Metalo šaltas apdorojimas ir susiję darbai	3	12	15	1,48
11	Vertybių apsaugos (sargavimo, budėjimo darbai)	9	5	14	1,38
12	Maisto, gėrimų gamyba ir susiję darbai	0	12	12	1,18
13	Jūreivių ir upeivių darbai (įskaitant žvejus)	6	4	10	0,99
14	Darbas su pavojingomis, cheminėmis medžiagomis	4	6	10	0,99
15	Geležinkelio darbai	3	4	7	0,69
16	Žemės ūkio darbai (išskyrus mechanizatorių)	4	3	7	0,69
17	Žemės ūkio mechanizatorių ir susiję darbai	6	1	7	0,69
18	Staklių, įrenginių derinimas	1	5	6	0,59
19	Lengvosios pramonės darbai	0	6	6	0,59

20	Vandens gavybos, tiekimo, valymo ir kanalizacijos įrenginių, tinklų aptarnavimas ir remontas	4	2	6	0,59
21	Potencialiai pavojingų įrenginių aptarnavimas ir remontas	2	2	4	0,39
22	Kasybos ir gavybos darbai	2	1	3	0,30
23	Metalų karštas apdorojimas	1	1	2	0,20
24	Paviršių dažymo darbai	0	2	2	0,20
25	Laboratoriniai darbai	0	1	1	0,10
26	Liejinkystė ir susiję darbai	0	1	1	0,10
27	Kiti darbai	18	50	68	6,71
Iš viso:		336	677	1013	

5. Dirbant pavojingus darbus, mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe 2009 metais įvyko 60 arba 32,9 proc. visų mirtinų ir sunkių traumų šalyje.

Iš jų daugiausia:

- Statybose – 17 (28,3 proc. nuo visų mirtinų ir sunkių traumų);
- Apdirbamojoje pramonėje – 14 (23,3 proc.);
- Prekyboje – 7 (11,7 proc.);
- Transporte – 6 (10 proc.);
- Miškininkystėje – 5 (8,3 proc.);
- Elektros, dujų, garo tiekime – 2 (3,3 proc.).

5.1. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe, dirbant pavojingus darbus (nurodytus pavojingų darbų sąrašė) 2006-2009 metais analizė pateikiama 3 lentelėje (2010 04 24 duomenys):

3 lentelė

Eil. Nr.	Pavojingų darbų pavadinimas	2009			Iš viso 2006-2009			Pavojingų darbų dalis nuo visų (M+S) šalyje	Proc. nuo visų pavojingų darbų
		M	S	V	M	S	V		
1.	Darbai statybvietėse, patvirtintų 1998 m gruodžio 24 d, 2 priede, ir darbai su medžiagomis turinčiomis asbesto	1	9	10	27	98	125	12,3	31,4
2.	Darbai su potencialiai pavojingais įrenginiais, jų remontas	1	2	3	7	22	29	2,9	7,3
3.	Medienos, metalų ir kitų medžiagų apdorojimas, kai naudojama nemechanizuota pastūma	0	4	4	0	24	24	2,4	6,0
4.	Krovinių kėlimas mechaniniais, iš jų savaeigiais krautuvais	3	3	6	10	14	24	2,4	6,0
5.	Darbai atliekami aukščiau kaip 5 m. nuo žemės paviršiaus, perdengimo, pastolių ir grindų	1	4	5	8	15	23	2,3	5,8
6.	Miško kirtimas ir susiję darbai	2	4	6	11	12	23	2,3	5,8
7.	Krovinių kėlimas rankomis	1	3	4	3	16	19	1,9	4,8

8.	Grunto kasyba ir tvirtinimas, kiti darbai prie aukštesnių kaip 1,5 m šlaitų ir gilesnėse kaip 1,5 m iškasose	1	2	3	8	9	17	1,7	4,3
9.	Inkasatorių, apsaugos darbuotojų ar budėtojų, saugančių pastatus, patalpas	1	1	2	7	9	16	1,6	4,0
10.	Darbai laivuose, iš jų žvejybos laivuose ir plaukiančiuose įrenginiuose	0	2	2	5	6	11	1,1	2,8
11.	Elektros, ryšių, dujotiekio, naftotiekio ar kitų vamzdynų įrengimo, išmontavimo darbai	1	1	2	6	5	11	1,1	2,8
12.	Darbas elektros srovės pavojingumo atžvilgiu pavojingose ir labai pavojingose patalpose	2	2	4	4	7	11	1,1	2,8
13.	Geležinkelio darbai	1	0	1	6	5	11	1,1	2,8
14.	Darbai potencialiai sprogioje aplinkoje	0	0	0	3	7	10	1,0	2,5
15.	Darbas su pavojingomis, cheminėmis medžiagomis	2	3	5	3	6	9	0,9	2,3
16.	Kiti darbai, priskirti prie pavojingų darbų (skraidančiuose orlaiviuose)	1	0	1	4	5	9	0,9	
17.	Darbai šuliniuose, iškasose, tuneliuose ir kituose požeminiuose renginiuose	0	0	0	4	3	7	0,7	1,7
18.	Kiti darbai, atliekami pavojingų darbų atlikimo vietose, išskyrus darbus nurodytus Vyriausybės 2002 m nutarimu	0	0	0	2	4	6	0,6	1,5
19.	Gaisrų gesinimas, gelbėjimo darbai	1	1	2	1	3	4	0,4	1,0
20.	Remonto ar demontavimo darbai avariniuose statiniuose	0	0	0	1	3	4	0,4	1,0
21.	Darbai su plėšriaisiais gyvūnais	0	0	0	2	1	3	0,3	0,7
22.	Grežimo darbai, išgaunant naudingas iškasenas	0	0	0	1	1	2	0,2	0,5
23.	Darbas su jonizuojančiais spinduliuotės šaltiniais	0	0	0	0	1	1	0,1	0,25
IŠ VISO:		19	41	60	122	276	398	39,3	

6. Profesinės rizikos vertinimas 2009 metais tikrintose įmonėse:

6.1. 29,4 proc. įmonių buvo visiškai nevertinusių profesinės rizikos, o 2005-2009 metų laikotarpyje tokių įmonių vidutiniškai buvo 32,2 proc.

6.2. 30,1 proc. įmonių nevertino rizikos mirtiniams ir sunkiems nelaimingiems atsitikimams darbe įvykti, o 2005-2009 metų laikotarpyje tokių įmonių buvo 56 proc.

6.3. 56 proc. įmonių vertino riziką mirtiniams ir sunkiems nelaimingiems atsitikimams įvykti, tačiau išvengti jų nepavyko, o 2009 metais tokių įmonių buvo net 69,9 proc.

6.4. Atskiruose sektoriuose (žemės ūkis, transportas ir sandėliavimas, elektros, dujų ir vandens tiekimas, nuotekų valymas) rizika mirtinų ir sunkių traumų atveju nebuvo vertinta nuo 86 iki 100 proc.

6.5. 39,0 proc. visų mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko dėl rizikos veiksnių, susijusių su statinių ar jų dalių, ruošinių, krovinių ar kitų daiktų, įrenginių, mechanizmų bei žmonių kritimu, virtimais, griuvimais ir pan., o 2006-2009 metais dėl šių veiksnių įvyko 56,1 proc. visų mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe.

7. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe pagal rizikos veiksnius, įvykusių 2006-2009 metais analizė pateikiama 4 lentelėje (2010.03.24 duomenys):

4 lentelė

Eil. Nr.	Veiksnių pavadinimas	2009			Viso 2006- 2009			Proc. nuo visų M + S
		M	S	M+S	M	S	M+S	
1	2	12	13	14	15	16	17	18
1	Žmogaus kritimas iš aukščio, griuvimas	5	46	51	73	262	335	33,1
	- Žmogaus kritimas iš aukščio	5	28	33	46	181	227	22,4
	- Žmogaus griuvimas	0	18	18	27	81	108	10,7
2	Statinių, daiktų, krovinių virtimas, kritimas	13	27	40	73	160	233	23,0
	- Lekiantys daiktai, ruošiniai, skeveldros	1	13	14	12	59	71	7,0
	- Daiktų, krovinių virtimas, poslinkis	7	7	14	19	49	68	6,7
	- Daiktų, krovinių kritimas iš aukščio	1	4	5	16	28	44	4,3
	- Įrenginio, mechanizmo virtimas	4	1	5	13	7	20	2,0
	- Statinio, jo dalies griūtis	0	1	1	9	8	17	1,8
	- Žemės ir kitų medžiagų griūtis	0	1	1	4	9	13	1,3
3	Transporto priemonės	15	11	26	107	117	224	22,1
	- Kelių transporto priemonė	14	8	22	101	98	199	19,6
	- Įmonės vidaus kelių transporto priem.	1	3	4	5	17	22	2,2
	- Stacionarios transporto priemonės	0	0	0	1	2	3	0,3
4	Veikiantis įrenginys, mechanizmas	3	8	11	21	62	83	8,2
5	Smurtas	1	2	3	6	14	20	2,0
6	Karštis, ugnis	1	1	2	3	9	12	1,2
7	Pavojingos, kenksmingos medžiagos	1	1	2	7	5	12	1,2
8	Nuskendimai	0	0	0	10	0	10	1,0
9	Sprogimas	0	0	0	3	4	7	0,7
10	Kiti	9	9	18	33	44	77	7,6
	Iš viso	48	105	153	336	677	1013	

8. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe dėl kritimo iš aukščio 2009 metais įvyko 33 arba 21,6 proc. nuo visų sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe 2009 metais bei 55,0 proc. nuo visų pavojingų darbų.

8.1. Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe dėl kritimo iš aukščio 2006-2009 metais analizė pateikiama 5 lentelėje (2010.03.24 duomenys):

5 lentelė

Metai	Viso			Iš jų - dirbant pavojingus darbus			Iš jų - kritimai iš aukščio			Pavojingų darbų proc. nuo visų (M + S)	Kritimų iš aukščio proc. nuo visų (M + S)	Kritimų iš aukščio proc. nuo visų pavojingų darbų
	M	S	M+S	M	S	M+S	M	S	M+S			
2006	108	228	336	40	95	135	17	63	80	40,2	23,8	59,2
2007	101	194	295	36	76	112	14	50	64	38,0	21,7	57,1
2008	79	150	229	27	64	91	10	40	50	39,7	21,8	54,9
2009	48	105	153	19	41	60	5	28	33	39,2	21,6	55,0
	336	677	1013	122	276	398	46	181	227	39,3	22,4	57,0

8.2. Mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe dėl kritimo iš aukščio skaičius sumažėjo nuo 17 – (2006 m.) – iki 5 – (2009 m.) arba 3,4 karto.

8.3. Sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius sumažėjo nuo 63 – (2006 m.) iki 28 – (2009 m.) arba 2,2 karto.

8.4. Sunkūs ir mirtini NA darbe, susiję su kritimu iš aukščio 2009 metais, sudaro 40 proc. visų sunkių ir mirtinų įvykusių stovybose.

8.5. Dažnai darbai aukštyje vykdomi neįvertinant rizikos nelaimingam atsitikimui įvykti

9. Darbuotojų mokymas ir instruktavimas darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais:

9.1. 2009 metais, 23 proc. sunkių ir 23 proc. mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko, kai darbuotojai buvo neapmokyti darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais (tiria VDI darbo inspektoriai);

9.2. Kai darbuotojai buvo neapmokyti saugos ir sveikatos klausimais įvyko 2 proc. lengvų nelaimingų atsitikimų darbe (tiria įmonės komisija);

9.3. 2009 metais, 27 proc. sunkių ir 40 proc. mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe įvyko, kai darbuotojai buvo neinstrukuoti (ar nepakankamai instrukuoti) tam darbui, kurį dirbo (tiria VDI inspektoriai);

9.4. Kai darbuotojai buvo neinstrukuoti įvyko tik 3 proc. lengvų nelaimingų atsitikimų darbe (tiria įmonės komisija).

10. Lengvų nelaimingų atsitikimų tyrimas:

10.1. 2009 metais 70,8 proc. lengvų nelaimingų atsitikimų aktų darbo inspektoriai gražino darbdaviams pataisymui. Vidutiniškai 2006-2009 metų laikotarpiu tokių aktų buvo gražinta 67,1 proc.

10.2. Vienai mirtinai traumai 2009 metais tekančių lengvų nelaimingų atsitikimų (pagal įmonės darbuotojų skaičių) statistika pateikiama 6 lentelėje (2010 05 20 duomenys):

6 lentelė

Darbuotojų skaičius	Lengvų NA skaičius	Mirtinų NA skaičius	Lengvų NA skaičius, tenkantis vienam mirtinam NA
500 ir daugiau	487	5	97,4
50-249	770	12	64,1
250-499	277	7	39,6
10-49	330	17	19,4
1-9	62	7	8,8
Iš viso	1926	48	40,1

10.3. Vienai mirtinai traumai per 2006-2009 metus tekančių lengvų nelaimingų atsitikimų (pagal įmonės darbuotojų skaičių) statistika pateikiama 7 lentelėje (2010 05 20 duomenys):

7 lentelė

Darbuotojų skaičius	Lengvų NA skaičius	Mirtinų NA skaičius	Lengvų NA skaičius, tenkantis vienam mirtinam NA
1-9	329	24	13,7
10-49	1949	133	14,7
50-249	4637	111	41,8
250-499	1817	38	47,8
500 ir daugiau	2923	30	97,4
Iš viso	11655	336	34,7

II. Profesinės ligos

1. 2009 m. Profesinių ligų struktūroje dominuoja profesinės jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos (47,4 proc. ir tai yra 3,7 proc. mažiau, negu 2008 m.), ausies (30,6 proc. arba 7,0 proc. daugiau, negu 2008 m.) ir nervų sistemos (18,8 proc. arba 1,7 proc. mažiau negu 2008 m.) ligos.

2. Daugumą (76,4 proc. arba 646 profesinės ligos) profesinių ligų lėmė fizikiniai veiksniai.

3. Tiek 2008 m., tiek 2009 m. daugiausia profesinių ligų nustatyta: statybos (21,4 proc.- 2008 m. ir 30,9 proc. – 2009 m. arba 9,5 proc. daugiau) apdirbamosios pramonės (30,2 proc. ir 27,7 proc. arba 2,5 proc. mažiau), žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (18,3 proc. ir 16,8 proc. arba 2,1 proc. mažiau) bei transporto (8,3 proc. ir 6,4 proc. arba 1,9 proc. mažiau) sektorių įmonėse.

III. Darbo santykiai

1. Visi darbo santykius charakterizuojantys rodikliai 2009 m. lyginant su 2008 m. rodo blogėjimo tendencijas:

2. Skundų, prašymų ir paklausimų visetą sudarantys klausimai pasiekė beveik 22,8 tūkst. (2008 m. buvo 17,8 tūkst.), augimas - 28 proc.

3. Darbo apmokėjimo srityje 2009 m. buvo nagrinėta 7721 byla (2008 m. – 6868), dėl darbo sutarčių sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo – 6947 (2008 m. – 4470), o iš jų dėl darbo sutarties pasibaigimo - 3719 ir palyginus su 2008 m. padaugėjo 2 kartus (buvo 1817).

4. Vienintelė pozicija, kurioje sumažėjo (21,8 proc.) skundų, prašymų ir paklausimų palyginus su 2008 metais, buvo darbuotojų sauga ir sveikata (nuo 1136 iki 888).

5. Ypač ryškus nagrinėjamų klausimų skaičiaus padidėjimas 2009 metais užfiksuotas pagal gaunamus raštiškus paklausimus: padidėjo nuo 3707 (2008 m.) iki 9000 (padidėjo 2,4 karto). Tai paaiškinama dažnai besikeičiančiomis teisės aktų nuostatomis bei didelio masto darbuotojų atleidimais iš darbo sunkmečio sąlygomis.

6. Sunkmetis pakoregavo ir nelegalaus darbo kontrolės rezultatus, kurie, kaip nekeista sumenko. Nors, kaip ir ankščiau, daugiausia (34 proc.) nelegaliai dirbančių išaiškinta statybos sektoriuje (2008 m. buvo 37 proc.), tačiau jų išaiškinimo bendras skaičius sumažėjo 16 proc. Konstatuotina, kad didžiulės bedarbystės metu, žmonės, bijodami prarasti bet kokią pajamų šaltinį, nelinkę ne tik pranešti apie tokius atvejus, kas buvo aktyviai toleruojama iki sunkmečio, bet ir prisideda prie tokių atvejų slėpimo. Be to, Valstybinės darbo inspekcijos pajėgumai ir resursai šiai kontrolei taip pat ženkliai sumažėjo.

7. Pažymėtina, kad ženkliai mažiau (2k.) nelegalios veiklos atvejų 2009 m. pavyko išaiškinti ir valstybinės mokesčių inspekcijos pareigūnams. Atlyginimų mokėjimo „vokeliuose“ atvejų taip pat užregistruota mažiau.

IŠVADOS, PROBLEMAS IR JŲ SPRENDIMO BŪDAI

Išvados, problemos ir jų sprendimo būdai parengti atsižvelgiant į:

- nelaimingų atsitikimų darbe bei profesinio saugumo aplinkybes ir priežastis, lemiančias pasekmes darbuotojų sveikatai, gyvybei bei darbingumui užtikrinti;
- LR Vyriausybės pasitarimo 2010 m. kovo mėn. protokolą „Dėl verslo aplinkos gerinimo“;
- LR bei ES teisinę bazę bei egzistuojančią įmonėse, įstaigose ir organizacijose praktiką darbuotojų saugos ir sveikatos srityje, taip pat identifikuojant pavojus bei vertinant profesinę riziką;
- tendencijas, patvirtinančias darbuotojų saugos ir sveikatos būklę per esamos padėties analizę apie nelaimingus atsitikimus darbe per 2006-2009 m. laikotarpį ir **konstatuojant, kad:**

1. **Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų metu žalą sveikatai patyrė 1013 darbuotojų** (336 žuvo, 677 patyrė sunkias traumas).

2. **Pagal mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičių 2009 metais pavojingiausi ekonominės veiklos sektoriai buvo:** statyba, transportas, apdirbamoji pramonė (ypač metalo ir medienos apdorojimas, chemija, statybinės medžiagos ir maistas), prekyba, vandens tiekimas ir nuotekų valymas, miškininkystė, elektros, dujų ir garo tiekimas. Šiuose 7 ekonominės veiklos rūšių sektoriuose įvyko 87,4 proc. visų mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe atveju.

3. **Vykdamas pavojingus darbus** darbe žuvo 122 ir sunkiai sužaloti 276 (iš viso 398) darbuotojai, kas sudaro beveik **40** proc. nuo visų žuvusių ir sunkiai sužalotų per paskutiniuosius 4 metus:

3.1. devyniose pavojingų darbų kategorijose (iš 23 klasifikuotų), susijusiuose su statybomis, potencialiai pavojingais įrenginiais ir jų remontu, medienos ir metalo apdorojimu, krovinių kėlimu, darbais aukštyje, miško kirtimu, iškasose bei energetika žuvo ar buvo sunkiai traumuoti 304 darbuotojai (76,4 proc. visų dirbusių pavojingus darbus);

3.2. dirbant didžiausio pavojingumo darbus (sprogioje aplinkoje, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis, avariniuose pastatuose ar likviduojant avarijas) žuvo ar buvo sunkiai traumuoti 36 darbuotojai (9 proc.), kas liudija apie ženkliai geresnį darbų saugos lygį, pavojų identifikavimo ir profesinės rizikos vertinimo procedūrų vykdymą šiose įmonėse;

4. **Atliekant darbus pagal jų grupes**, iš daugiau kaip 40 klasifikuotų, 8 grupėse (statybos-remonto, pakavimo, automobilių valdymo, techninių priemonių remonto ir aptarnavimo, medienos apdorojimo, elektros įrenginių ir tinklų aptarnavimo bei remonto) sunkias ir mirtinas traumas tų darbų atlikimo metu patyrė 806 darbuotojai (80,0 proc. nuo visų sunkiai ir mirtinai sužalotų);

5. **Didžiausią žalą sveikatai ir gyvybei pagal rizikos veiksnius** turi žmogaus kritimas iš aukščio (22,4 proc. visų mirtinų ir sunkių traumų), kelių ir vidaus transporto priemonės (21,8 proc.), žmogaus griuvimas (10,7 proc.), veikiantys įrenginiai ir mechanizmai (8,2 proc.). Žmogaus, įrenginio, statinio ar jo dalies, medžiagų, daiktų ir pan. kritimas, griuvimas, virtimas ar poslinkis sumoje sudaro **56,1** proc. nuo visų žuvusių ar sunkiai traumotų darbuotojų (iš 1013 – 568);

6. **Mirtini ir sunkūs nelaimingi atsitikimai dėl kritimų iš aukščio** sudaro 22,4 proc. nuo visų mirtinų ir sunkių ir net **57** proc. nuo visų pavojingų darbų;

7. **Lengvų nelaimingų atsitikimų** dažnumo koeficientas Lietuvoje yra 10-12 kartų mažesnis, negu senose ES šalyse, o vienam mirtinam nelaimingam atsitikimui tenka 35 (2006-2009 m.) ir 40 (2009 m.) lengvi nelaimingi atsitikimai (ES šalyse apie 800).

Įvertinus aukščiau įvardintas problemas, Valstybinė darbo inspekcija iš prevencinio pobūdžio priemonių viseto išskiria:

1. **Pavojų identifikavimą ir rizikos vertinimą.**
2. **Pavojingus darbus (ypač – darbus aukštyje).**
3. **Mokymą ir instruktavimą.**
4. **Lengvus nelaimingus atsitikimus.**
5. **Įmones, kuriose dirba nuo 10 iki 500 darbuotojų.**
6. **Darbuotojus, kurių darbo stažas įmonėje iki 1 m.**
7. **Metodinę pagalbą socialiniams partneriams.**

Siūdomi šie sprendimo būdai:

Eil. Nr.	Problemų identifikavimas	Sprendimo būdai
1	2	3
PROFESINĖS RIZIKOS VERTINIMAS Darbuotojų saugos ir sveikatos Agentūros rekomendacinis leidinys „Rizikos vertinimo pagrindai“:		
Kas yra pavojus? Pavojus yra bet kas, kas gali padaryti žalą		Kas yra rizika? Profesinė rizika yra sužalojimo ar ligos, atsirandančios veikiant pavojui, tikimybė ir sunkumas
1.	Rizikos vertinimas įmonėse suprantamas kaip vienkartinis dokumentų užpildymas, bet ne kaip pavojų ir juos sukeliančių veiksnių nuolatinė stebėseną ir identifikavimą, nes darbdavių, specialistų ir darbuotojų mokymo metu nepakankamai suteikiama žinių apie pavojų identifikavimo procedūras (mokymo programose yra tik 3 val. ir jos skirtos tik darbdavio pareigai organizuoti rizikos vertinimą).	Papildyti atitinkamas mokymo programas, o pavojų ir juos sukeliančių veiksnių nuolatinės stebėsenos ir identifikavimo principą įteisinti Profesinės rizikos vertinimo nuostatuose.
2.	Mažų ir vidutinių įmonių, įstaigų ir organizacijų darbdaviai rizikos vertinimui samdo brangiai kainuojančias paslaugas, nes neturi prietaisų atlikti instrumentinius fizikinių veiksnių matavimus.	Plėsti VDI laboratorinių prietaisų bazę.
3.	Rizikos vertinimo nuostatai nėra išsamiai suderinti su kitais teisės aktais (DSS vadybos OHSAS 18000 serijos standartais, Europos Komisijos rizikos vertinimo darbe vadovu bei Rizikos vertinimo pagrindais, Darbuotojų aprūpinimu AAP nuostatais ir kitais parengtais pagal Direktyvas nuostatais). Profesinės rizikos vertinimo nuostatuose nenumatyta rizikos lygių skirstymas į kategorijas (labai maža rizika, maža rizika, vidutinio dydžio rizika, didelė rizika, labai didelė rizika, kaip numatyta DSS vadybos OHSAS 18000 serijos standartuose), kas įveda neaiškumą ką daryti planuojant prevencines priemones ir destrukciją tarp įmonių įdiegusių DSS vadybos sistemą ir kitų likusių.	3.1. Harmonizuoti Profesinės rizikos vertinimo nuostatus su DSS vadybos OHSAS 18000 serijos standartais ir su Europos Komisijos parengtu Rizikos vertinimo darbe vadovu bei Rizikos vertinimo pagrindais. 3.2. Patobulinti Profesinės rizikos vertinimo nuostatus akcentuojant rizikos vertinimo mokymo būtinumą ir svarbą įmonėje bei tai, kad rizikos vertinimą privalo vykdyti darbdavys ir jo paskirti specialistai, o rizikos vertinimo samdomų paslaugų poreikio būtinumą turi nuspręsti pats darbdavys.

4.	Trūksta aiškių ir lengvai suprantamų bei taikomų metodikų, rekomendacijų.	4.1.Pasinaudoti užsienio šalyse sukurtomis ir įdiegtomis pavojų identifikavimo ir rizikos vertinimo kompiuterinėmis programomis jas įdiegiant. 4.2.Pasinaudoti ES DSS Agentūros parengtomis pavojų identifikavimo ir rizikos vertinimo rekomendacijomis (yra apie 500) jas išverčiant į lietuvių kalbą ir aprobuojant taikymui Lietuvoje. 4.3.Parengti ir išleisti mokomojo pobūdžio informacinį leidinį – programėlę apie pavojų identifikavimo ir rizikos vertinimo pagrindus ir surengti visų šalies dirbančiųjų 2-3 val. mokymo kursą. 4.4.VDI interneto svetainėje visą medžiagą, susijusią su pavojų identifikavimu ir rizikos vertinimu, surinkti į vieną sąvadą ir paskelbti atitinkamame puslapyje.
5.	Mažose įmonėse, biudžetinėse įstaigose DSS paso pildymas nėra tikslingas.	5.1.Supaprastinti procedūrą, paso pildymą pakeičiant darbo sąlygų gerinimo, nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų prevencijos priemonių planu.
6.	Rizikos vertinimo nuostatuose nepakankamai akcentuojamas pavojų identifikavimas ir rizikos vertinimas nelaimingiems atsitikimams įvykti.	6.1.Akcentuoti įmonės DSS būklės pase, nurodant technines, organizacines, susijusias su personalu priemones atskirai nelaimingiems atsitikimams ir profesinėms ligoms.
PAVOJINGI DARBAI		
7.	Nėra nuolatinės pavojų stebėsenos ir rizikos vertinimo sistemos (išskyrus ypatingo pavojingumo darbus)	7.1.Priemonių, numatytų 4.1-4.5 punktuose įgyvendinimas.
8.	Neefektyvus darbuotojų, dirbančių pavojingus darbus mokymas tuo atveju, kai tą mokymą vykdo pats darbdavys.	8.1.Teisės aktais reglamentuoti nurodant, kas turi teisę mokyti darbuotojus įmonėje pagal atskiras pavojingų darbų rūšis. 8.2.Papildyti miško ruošos taisyklės nuostata, įpareigojančia girininkijas miško kirtimo sutartis sudaryti tik su firmomis, kurių personalas atitinkamai apmokytas, įrašant tokias sąlygas į konkurso sąlygas.
9.	Dirbant aukštyje dauguma statybinių įmonių nesinaudoja parengtomis rekomendacijomis dėl saugos priemonių.	9.1.Įteisinti atitinkamas rekomendacijas (įskaitant pavojų identifikavimą ir rizikos vertinimą), kaip privalomojo pobūdžio metodinius nurodymus.
MOKYMAS IR INSTRUKTAVIMAS		
10.	Šalyje per pastaruosius 5 metus mokymo įstaigose apmokyta apie 90 tūkst. saugos ir sveikatos specialistų ir daugiau kaip 130 tūkst. potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros meistrų ir įrenginius aptarnaujančio personalo, tačiau darbų saugos būklės rezultatams, atrodo, didelės teigiamos įtakos neturėjo.	10.1.Sugriežtinti kvalifikacinius reikalavimus atitinkamiems specialistams. 10.2.Peržiūrėti mokymo programas, akcentuojant jose disciplinas, susijusias su mokymo poreikiais pagal VDI Ataskaitoje, jos apibendrinime bei priede įvardintų problemų visetą.
11.	Darbuotojų mokymas kai kuriais atvejais pakeistas instruktavimu.	11.1.Tobulinti darbuotojų instruktavimo tvarką ir derinti ją su patobulinta DSS mokymo tvarka.

LENGVI NELAIMINGI ATSTITIKIMAI		
12.	Didelės disproporcijos pagal lengvų nelaimingų atsitikimų skaičių tarp Lietuvos ir kitų ES šalių.	12.1. Išanalizuoti priežastis, skatinti darbdavius dokumentuoti visas traumas darbe.
13.	Gerinti lengvų nelaimingų atsitikimų tyrimo kokybę, nurodant tikrąsias priežastis, neapsiribojant darbuotojo pažeidimais.	13.1. Akcentuoti DSS specialistų bei kitų įmonės pareigūnų mokymuose, tyrimo procedūrose, seminaruose. 13.2. Parengti naują nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų redakciją, patikslinant jų klasifikavimą, nustatant efektyvesnes tyrimo procedūras, akte N-1 įrašant privalomą nuostatą apie atliktą/neatliktą pavojų identifikavimą ir rizikos vertinimą toje darbo vietoje, kur įvyko nelaimingas atsitikimas.
DARBUOTOJAI, KURIŲ DARBO STAŽAS ĮMONĖJE IKI 1 M.		
14.	Šios kategorijos darbuotojai įmonėse traumuojami 3-4 kartus dažniau, negu darbuotojai, kurių darbo stažas didesnis. Dažniausiai tai atsitinka dėl profesinių įgūdžių stokos.	14.1. Parengti metodines rekomendacijas rizikos vertinimui darbuotojams, kurių darbo stažas įmonėje iki 1 metų, kaip padidintos rizikos personalui.

PASTABOS:

1. Ši ATASKAITA buvo pristatyta trišalės darbuotojų saugos ir sveikatos komisijos posėdyje 2010 m. gegužės 27 d.
2. Posėdyje taip pat buvo pristatyti aukščiau įvardytų problemų sprendimo būdai, kuriems iš esmės buvo pritarta ir pasiūlyta VDI parengti konkretų teisės aktų keitimo ir optimizavimo priemonių planą ir pateikti kitam komisijos posėdžiui.
3. Komisijos aprobuotas priemonių planas bus skelbiamas leidinyje „Saugus darbas“.

Lietuvos Respublikos
vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius

M. Pluktas